

MLADIKA

LETNIK ENAJSTI-LETO 1930

12

Kamnarjev Jurij.

Spisal France Seljak.

27. Srca v tujini.

»Kje, domovina, si? Tu? Preko morja?«

Jurij je nekoč bral te besede, zdele so se mu lepe, a jih ni do dna razumel. Prišel je dan, ko je stal na bregu nad morjem. Besede, davno pozabljene, so znova zapele v njem. Tedaj jih ni samo razumel, čutil jih je. Bilo mu je, kakor da se mu korenine doma trgajo izpod nog in se tenke, šibke razpredajo v daljavo na vse strani. V katerokoli stran neba je zaklical, od vsepovsod je prišel njen odmev. Srca so silila nazaj. V pismih, kjer so plakala ob slednji besedi. In vendar je bilo prav v teh pismih nekaj, kar je zamamljalo nove množice in jih vabilo na pot... Vedno nove korenine so se trgale izpod nog...

Obrnilo se je leto; poletje je izgorelo v vročem solncu, bližala se je jesen. Z brega je bilo slišati petje trgačev. Morje je bilo ob obal, šumelo, se blestelo do obzorja. Devinski grad, medla črta istrske obali, stolp piranske cerkve, ob jasnem vremenu stolpa v Gradežu in na Barbani. Tri ladje so se zibale v Dragi, tri čupe so počivale ob ribiških kočah. Dvignilo se je jadro, boki so zaplesali, valovi so se vznemirili. Barka je zaplaval; na njej sta stala ribiča, urejevala mreže, se ozirala po vremenu. Veter je ugoden. Če se spremeni in bo nevihta hitrejša nego v pristan hiteče ladje, zavzdihne klic k Mariji z Barbane: »Otni nas!« In če Marija ne bo pomagala, izmed ena in šestdesetih ribiških družin so le še tri, morje je dovolj globok in širok grob...

Jave leže v solncu, iz njih odmevajo udarci macol. Žerjav škriplje. V delavnicah drhti, šumi. Stroji in ljudje izoblikujejo pravljичne palače za morjem. Oči delavcev jih nikoli ne bodo videle. Njihovo delo je za kruh, za kruh njihov molk. Molk po cestah in krčmah, kakor na dan pogreba. V javi stoji Hvalica in gleda z ostrimi pogledi v gibajoče se roke. Just prešteva denar, ki mu polzi med debelimi prsti. Marka ni v javi ne v delavnici. Rudija ni v krčmi ne na cesti. Nino se

več ne smeje z dekleti na vasi. V Justovi pisarni je zapisala Jurijeva roka poleg Daničinega imena še en datum. Slika na mizi je izginila. Na njenem mestu stoji slika Danice in malega Boštjana, ki nosi svojega pradedna ime. Preteklost se je zdela ko davne sanje. Dal je ženi cigareto: »Da se spomniva na tiste dni, ko sva vedrila ob morju.« Potegnila je dim in mu vrnila cigareto: »Govoril si o starih Rimljanih, kot da bi drugega ne bil znal.« Vsak spomin en smeh.

Zemlja je bila prav tako skalnata, gola in uboga kot nekdanj. Solnce je sijalo nanjo, jo pokrivalo z zlatom, ki se je pretakalo po listju, sililo skozi okno, sijalo na mizo. Za mizo je sedel Jurij s peresom v rokah, mislil nad praznim papirjem. Pred njim je ležalo dvoje pisem.

Prvo pismo mu je bil pisal Nino. Iz pisma je govorila mladost. Himna narodnega čustva, ki je v vznesenih besedah vrela na dan. Pripis: »Marka ni držalo tu. Pretuje mu je bilo vse. Saj ga poznaš... Odšel je v Francijo.« Kljub navdušenju je gledalo iz pisma otožje, ki je prepletalo vrstice ko rdeča nit. »Ali ste že obrali grozdje v bregu? Ali ste romali na Barbano?« Hrepenenje po domovini...

Drugo pismo je bilo od Rudija. Argentina, tuja dežela, kjer je poletje, ko je na Krasu zima. Vsakdanje vesti. Žena je zdrava, rodil se jima je tretji otrok... Dolgo pismo na osmih straneh. Opisuje mu javno življenje, društvo, list... v malem domovina, kot so jo poznali pred leti. Iz pisma je zvenelo, kakor da so vsi šli čez morje zgolj zato, da se morejo shajati, peti, prirejevati predstave, ne radi kruha. Ali ni bil eden izmed velikih korakov tudi ta? Pripis: »Daj v najem hišo in vinograd, kot jaz, in pridi...« Nekoliko dalje: »Opiši mi domače razmere!« In še: »Pogosto mislim na jave, na delavnice, na polje, na naše morje, na vse...« V slednjem pismu domotožje...

»Kje, domovina, si?« In si je Jurij odgovoril iz obeh pisem: »Tu. Srca se vračajo k njej.« In vendar se je globoko zamislil. Konec Rudijevega pisma, omamna vaba... Zdrznil se je, kakor da je grešil, in pomočil pero. »Treba je odgovoriti.«

Veliko polo papirja, štiri strani, Rudi se bo čudil. Prvo pozdrav vseh ljudi, dreves in skal, kraškega vetra in solnca. Domače novice čez dolge dve strani. Pero se mu je ustavilo. Kaj naj še napiše? »Zjutraj hodimo na delo, vračamo se k jaslim, živimo kot živina...« In dalje: »Mi imamo društvo doma. Štirje člani: jaz, mati, Danica in Boštjanček. Koncerte in igre prirejamo ob ognjišču...« To je hotel prečrtati, a je pustil. Zapisal je še: »Kar bi ti rad povedal, ti ne morem zapisati in ne smem.« Te besede je prečrtal.

Prekinil je pisanje, obstal s peresom v roki. Mislil je in gledal v solnčno liso na mizi. Povedati najgloblje, seči v dušo, razodeti vse — nemogoče. Pogledal je v Boštjančka, ki se je igral v Daničinem naročju, kakor da išče na njegovem obrazku nadaljnjih besed. Ni jih bilo. Vse prazno. Pripisal je še: »Sprl sem se z gospodarjem, že v tretje... Mislim, da so mi ure pri njem štete...« Znova je zablestela živa vaba Rudijevih besed pred njegovimi očmi. »Prišel bi za teboj, le radi matere mi je težko.« Težko je zapisal te besede, ni jih prečrtal. Pristavil je še: »Piši podrobno, kakšno je življenje za morjem! Ali bi dobil takoj službo?«

Kakor da je storil nekaj prepovedanega, je pogledal okrog. Ali mu je mati brala zapisano iz oči? Pristavil je pozdrave... Zdelo se mu je, da je vrgel neznanu težo raz sebe in je laže dihal. Solnce je sijalo v poševnih žarkih na steno. Danica je pogledala moža: »Ali boš prebral?« Jurij je brał pismo s tresočim se glasom do konca. Ves čas ni dvignil oči. Ko je položil pismo na mizo, se je ozrl na mater.

Sede ob robu mize je jokala. Tudi Danica je imela solze v očeh.

28. Hrast je padel.

Matej, Daničin oče, je bil vse dni svojega življenja ko hrast. Šumelo je okrog njega, ga izpodkopavalo, ni ga omajalo. Vendar so zadnje čase opazali neko spremembo na njem. Še je hodil okrog hiše, kričal, mogočno ukazoval. Nenadoma se je ustavil, sklonil glavo in se globoko zamislil. V trenutkih, ko je mislil, da je popolnoma sam, ga je žena slišala, kako je globoko vzdihoval. Bilo je, kakor da se z muko prebuja duša v njem. To je trajalo vselej samo nekaj hipov. Že je dvignil glavo in zamahnil z debelo roko, odpodil od sebe vse, kar ga je težilo.

»Sto let bom čakal,« je vpil na svojo ženo. Ona mu ni ugovarjala. Molče mu je skuhala čaja, »da si krepki prsi«, kot je dejal. Njegova življenska družica ga je dobro poznala. Vedela je, da nikoli ni užival zdravil. Čaja ni užival zato, da bi čakal sto let, ampak radi tega, ker je začutil

oslABLJENOST svojega telesa. Žena ni imela dobrega ob njem, vendar jo je bridko stisnilo za srce, ko je pomislila, da ga bo morda izgubila. Gledala ga je s skrbnim, ponižnim pogledom. »Matej, ali si bolan?« Pogledal jo je tako ostro, da je klecnila v kolenih. »Ne boš čakala, da bom bolan,« ji je odgovoril s hripavim glasom. Jezen je utihnil in naglo odšel. Njegov ubiti glas je odmeval po dvorišču.

Žena je žalostna gledala za njim. »Kaj mu je?« Ni si znala odgovoriti. Ali ga je Daničina možitev tako potrla? Sina ni imel. Vsi, ki so mu bili najbližji, so vedeli, da je to njegova tajna bolešt. Hotel je dobiti sina vsaj v možu svoje hčere. To mu je izpodletelo... Od dne, ko je odšla Danica, je postala hiša neznansko prazna. Ni mu odšla samo hči, z njo so bili pokopani vsi upi. Matej je bil zadnji potomec starega kmetškega rodu in mišljenja, ki je z zemljo rasel in padel. Okrog njega se je vse izpremenilo, le on je ostal tak kot je bil. Le vedeti je moral, zakaj je delal in se trudil. Bolj ko se je čutil osamljenega in so mu ginile moči, trdovratneje se je oklepal življenja. »Sto let bom doživel...« In se mu je vendar iz podzavesti rodilo vprašanje: »Kaj pa potem? Enkrat boš moral umreti...« Zavpil bi bil od onemoglega srda. Čutil je, kako se mu trga zemlja izpod nog.

Volja do življenja ga ni ozdravila. Barva njegovega obraza je postala pepelnata, lica so mu uplahnila, oči so spremenile svoj blesk. Hodil je ob palici okrog hiše, bolj je sitnaril nego prej. Slednjič se je napotil po cesti do mazača, ki je zagovarjal kačje pike, dajal čaje in obliže.

»Tvoji čaji in obliži ne pomagajo,« mu je dejal Matej mračno.

»Če ti je slabše, pojdi k zdravniku,« je odgovoril zgrbljeni možiček in si smehljaje mel roke.

Matej je gledal z nezaupanjem na vse moderne pridobitve človeštva. Celo sovražil jih je. Zdravnikov mu nihče ni smel omeniti.

»Ali ti nisem dejal, da zdravniki nič ne vedo? Prav tako kot ti. Vrni mi denar!«

Mazač se je hihital: »Ti mi vrni žavbe in čaje, ki si jih požrl.«

Tistega dne se je vrnil Matej globoko parjen domov. Nikoli ni nikomur črnil besede o svoji bolezn, a vendar je spoznal ljudi po očeh, da vedo, kako je z njim. Bridko je verjel, da jim radostno bije srce, da z veseljem čakajo njegove smrti.

Pogledal je ženo globoko v oči in zarežal: »Tiste čaje vrzi v svinjak!« In se je okrenil še enkrat: »Da veš, ozdravel sem. Počutim se dobro.«



Leon Lhermitte: Vino. (Pariz, Luksemburški muzej.)

Ženi je lagal, sebi ni mogel lagati. Tudi ona mu je verjela samo za hip. Še istega dne je Matej na skrivaj legel na svojo posteljo. Žena se je zavzela. Bilo je prvič, odkar ga je poznala, da je legel podnevi.

»Moj Bog! Ali naj grem po duhovnika?«

Matej jo je divje pogledal. »Ne po duhovnika ne po zdravnika. Jutri vstanem.«

Ni vstal. Ležal je tri dni in še četrti dan. Slabost ga ni popustila. Stopnjevala se je. Gledal je v strop, računal pri sebi in mislil. Včasih je zastokal, položil roko na prsi. Kadar so bili drugi navzočni, se je z vso silo premagoval. Pravil je: »Jutri vstanem.« In je še vedno skrbel za vse kot poprej, ko je hodil zdrav po hiši, po dvorišču. »Katera kokoš je znesla?« Prinesti so mu morali jajce, ki ga je tehtal toplega v roki. V mislih ga je prištel številu prejšnjega dne.

Ženi je ukazal, naj mu prinese denar. Hranil ga je pod vzglavjem. Včasih je za nekaj hipov zadremal. Ko se je prebudil, se je počutil

boljšega. Prešteval je bankovce. Po petkrat na dan. Prišla je Danica, zagledala kupe denarja na odeji, postala, se zavzela; nekaj se je pomračilo v njenih očeh.

»Oče, ni lepo, da v boleznih mislite samo na denar. Kaj bo, ako umrjete? Tega Bog noče.«

Matej je redko pomislil na smrt. Bogu je dajal samo vsakdanjo molitev in nedeljsko mašo, ki ju je bil navajen od mladosti. Pogledal je v hčerine oči, tedaj ga je ob njenih besedah v hipu prešinilo nekaj mrzlega. Od prej neznanega strahu mu je vzdrhtela duša. Smrt?

»Ali res to Bogu ni všeč?«

»Seveda ni,« je odgovorila žena. »Ali ponesiš denar s seboj?«

Pograbil je bankovce na odeji in za hip obstal. Vnovič se je potopil v misel, ki ga je bila v tistem trenutku prvič prevzela. Iztegnil je roko, ponudil kup denarja Danici.

»Na, torej. Vzemi!«

»Materi dajte!« je rekla hči.

Mati je držala bankovce v rokah, ni vedela, kam bi z njimi. Matej svoji ženi ni zaupal. Bila mu je najbližja, a vendar bolj oddaljena nego hči. Blesk v njegovih očeh je dobil drugačen izraz. Prejšnja misel je bila premagana. Znova je iztegnil roko.

»Daj sem denar! Položi ga pod vzglavje!«

Strmel je v hčer. Gledala ga je odkrito, nič več se ga ni bala. Morda jo je prav to približalo njegovemu srcu. Srd, da je bila vzela Jurija proti njegovi volji, ni bil globok. Od dne do dne bolj mu je ginil. V hipu, ko tudi v svojih mislih ni mogel več zanikati možnosti smrti, ni bilo več sledu o njem... Ob pogledu na Daničin obraz se je vrnila prejšnja misel. Ni je mogel odgnati. Pridružila se je druga, tretja...

»Ali res misliš oditi z Jurijem v Ameriko?«

»V Argentino. Na potni list čakava.«

Mateju se je čudno skremžil obraz. Obrnil je glavo v zid. Dolgo je strmel v porcelanast kropilnik, na katerem je bil nerodno upodobljen angel s pozlačenimi perotnicami. Okrenil je glavo.

»Zakaj me Jurij ne obišče? Naj pride on k meni.«

Jurij je prišel še istega večera in sedel k njegovemu vzglavju. Matej je ukazal ostalim, naj grejo iz sobe. Tedaj se ni več premagoval; pred Jurijem se ni hlinil bolj zdravega kot je bil. Zastokal je glasno, se zgrabil z obema rokama za prsi, obraz se mu je spremenil.

»Vi ste slabi?« se je zavzel Jurij, ki je mislil, da ni tako hudo. »Zakaj niste poklicali zdravnika?«

Matej je zatrl bolečino. Pogledal je Jurija z ostrim, uničujočim pogledom. »Brez njega bom lahko umrl.«

»Vaši nazori ne spadajo več v naše stoletje.« se je nasmehnil Jurij. Vedel je, da bi bilo zaman, da bi mu prigovarjal. V tistem hipu je spoznal, da nikoli ni mrzil tega človeka. Tudi v dneh, ko mu je bil prizadejal nekatero bridko uro, ne. Vse je bilo pozabljeno. Gledal ga je s pogledom in z mislijo, kakor se gledajo ljudje dveh dob, med katerima zija nepremostljiv prepad. Z enakim pogledom je zrl tudi Matej svojega zeta.

»Ali ste že vse uredili?« je vprašal nadalje Jurij.

»Nimam česa urejevati.« se je Matej zdramil iz misli. Pomolčal je, da ga je popustil nov napad bolečine. Nato: »Ti misliš v Argentino. Saj ne boš dobil potnega lista.«

»Našim izseljencem ga dajo. Posebno, če grejo v Ameriko. Veseli so, da se nas iznebijo.«

»Da se nas iznebijo?« je pogledal Matej široko. »Ali sem ti zato dal hčer, da jo boš vodil

čez morje?« In je pomislil, da mu hčere ni dal. Bila je polnoletna, ni ji mogel braniti. Po težkem notranjem boju je izrekel zadnje besede: »Ali bi ostal, če ti jaz zapustim zemljo?«

»Na zemlji je človek neodvisen,« je odgovoril Jurij. Vzdrhtelo mu je v srcu, a koj ga je bilo tega sram. »Ne govoriva o tem. Vi boste ozdraveli...«

»O tem bova govorila,« se je razburil bolnik. »Ženi ne zapustim, Danica je pregosposka, ne znata gospodariti. Če ne pojdeš v Ameriko, tvoja naj bo. Če ne — naj jo vrag vzame!«

Jurij je molčal. Težko mu je bilo reči besedo. Zdelo se mu je, kakor bi kupčeval s človekovo smrtjo. Matej je bil nestrpen. Nova bolečina mu je spačila obraz.

»No?«

»Če je Vaša volja,« je dejal Jurij počasi. »Delal bom, kakor bom vedel in znal.«

Jurij je prvič videl starca ginjenega. Nekaj toplega se je bilo zgenilo v bolestem izrazu obraza. V očesu je trepetala solza. Podal mu je tresočo se roko, stisniti mu je ni mogel.

»Da boš vedel, da nisem tak,« je blebetal. »Sezi pod vzglavje. Vzemi denar! Hrani! Ne daj ga nikomur! Ne kaži ga ljudem!«

Tako sta se gledala še dolgo. Jurij ni vedel, kaj naj reče, kaj naj stori. Matejevo voljo je bilo treba izpolniti. Še je ukazoval, ni trpel ugovora... Slednjič je Jurij stal za vrati, vprašal:

»Ali bi ne šli po duhovnika?«

Matej je pomislil. »Pa pojdite!« se je izvilo iz njega.

»Če bi šli po zdravnika, bi morda ozdraveli.«

Starec je poskusil se dvigniti na postelji. Z velikimi, belimi očmi je zastrmel v Jurija, ki se ni bil mogel vzdržati teh besed. Prejšnja mehkoča in izraz topline sta mu izginila z obraza.

»Udari me rajši s sekiro, če ti dovolj naglo ne bom umrl.«

Tako sta se poslovila. Kmalu je umrl Matej, čez tri dni.

29. Pogrebščina in konec.

Vest o Matejevi smrti se je v hipu raznesla po vasi in okolici. Dejali so: »Bil je ko skala, vendar ga je spodkopalo.« In drugi: »Vse življenje je hranil in stiskal, vse je moral pustiti.«

Ni imel prijateljev. Razen žene in hčere ni nihče jokal za njim. Ljudje so ga prišli kljub temu v množicah kropit. Vino je prihajalo v trebušnatih steklenicah na mizo. Ljudje so pili, bili dobre volje. »Če bi rajni vedel...« Jurij ni štedil z denarjem. Ali je hotel po stari kmečki navadi z bogato obloženo mizo povečati tastovo smrt? Morda je bil v tem poseben namen: vsaj po smrti



Zimsko solnce. (Fot. Fr. Krašovec.)

omiliti vtis stiskaštva, ki mu je bil rajni tako vdan v svojem življenju.

Pogrebščina je bila velika. Skoraj vesela ko svatovščina. Nanjo sta bila prišla tudi Marica in Čičigoj. Sedela sta Danici in Juriju nasproti.

Sprva se Jurij Marici ni upal pogledati v oči. Česa se je bal? Ni vedel določno. Ali je spalo v njegovu duši še nekaj daljnega, kar bi se bilo lahko prebudilo tisti hip? Ali je trepetal pred njenim čustvom, ki ga tolikokrat ni znala, ni mogla zatreti v sebi? Slednjič je dvignil pogled in zastrmel v njeno obličje. Bilo je mirno, prav tako mirno, kot njene oči in duša. Gledala ga je s prijaznim, nebrižnim smehom. Prav tako, kot je gledala vsakogar v dolgi vrsti ob mizi. To ga je pomirilo. Tedaj se tudi v njem ni nič več zgenilo. Spomin na prizor iz knjige, ki jo je davno bral.

Ob njej je sedel Čičigoj. Majhen, srečen. Mel si je roke, pogledal zdaj ženo, drugič njega. Ali je meril globino njunega čustva in se veselil nad tem, kar je dognal?

»Jurij, zdaj si na dobrem. Kdor ima zemljo, ima Argentino doma.«

Juriju je bilo gnusno. Nekaj časa je molče strmел v Čičigoja. Mislil si je: »Se na pogrebščini misli na dobiček in na denar.« In je zinil: »Ne govorimo o tem!« Pristavil je: »Včeraj so mi prinesli potni list. Doma ga imam.«

Čičigoj si je mel roke. »He, he, he! Rajni ti le ni bil tako nasproten, kot so govorili. Sorodniki se bomo obrisali pod nosom.«

Marica je pogledala s karajočim pogledom moža. Spoznala je, da taki pogovori Juriju niso po godu. Ta jo je vprašal, dasi je že vedel:

»Pa tvoj oče, Marica?«

»Umril je,« je dejala. »Leto dni je od tega.« Stisnila je ustnice in pogledala v mizo. Ob spominu na očeta jima je bilo zablisknilo nekaj v očeh. Njuna usoda je bila zvezana z njim... Znova je ugasnilo. Da bi Marica zakrila grenek vtis razgovora, je začela pripovedovati o bratih. »Mlajši je v Jugoslaviji. Drugi se je vrnil iz južnih krajev, zdaj je doma...«

Iz vinjenosti je napil nekdo: »Na zdravje novemu gospodarju!« Čičigoj se ni nehal smehljati in si meti roke. Nekdo je celo poskusil zapeti... V izbi je bilo zadušno. Odprli so okna. Juriju je kljub temu legalo na senci in v dušo.

Dvignil se je. »Kmalu se vrnem,« je dejal ženi. Zunaj je iztegnil roke, vdihnil polne prsi zraka. Tiha, moreča žalost je legla nanj, hotel se je je otresti. Ali so se bile nenadoma odprle davne rane? Ali je le radost pogrebščine tako vplivala nanj?

Stopil je po bližnici v polje. Srečal je Tónico. Velik, črn grozd je nesla v rokah. Bila je že po-

Stónička.

Matija Malešič.

ročena. Ponudila mu je: »Zadnji pridelek. Pokusi!« Odtrgal je jagodo in šel dalje. Jesensko polje je ležalo rumeno pred njim. Veter se je igral s trsnimi mladikami. Jurij jih je pobožal z roko. Gledal je na rdečkasto prst, ki se je zdela kot s krvjo prepojena. »Ta je moja. Ali mi bo rodila?« Nasmehnil se je in se zamislil v svoje nekdanje sanje. Zemlja ali morje? Zemlja, zemlja!

Dvignil je obraz. Zapad je bil pokrit s tenkimi meglicami. Na njih je umiralo v večernih barvah solnce. Drevesa so se nagibala v sapi, kakor da jih uspava nevidna roka. Od jav in delavnic je odmevala pesem dela, se izgubljala za vasjo. Morja ni bilo videti. Pod mavričnimi meglicami ga je slutilo oko.

To je bila Jurijeva domovina, njegova zemlja, njegov dom. Česa mu manjka do polne sreče? Svobode? Jesen je, pride zima, prišla bo tudi pomlad. Po slednji noči vstane zarja. Ne zadostuje, da ima človek kruh in ljubezen, na svetu so še druge stvari. O, ko ima človek dušo, dušo...!

In četudi pride pomlad in zarja, Jurij je bil črne dobe nebogljeni sin, do smrti ga bo rahlo skelelo srce.

Pesem ob jaselcah.

Glej, bratec, glej:	V mahu gorko
sredi noči	ovčke sede,
hlevce stoji,	bele cesté
lučka ob lučki gori.	polne so srečnih ljudi.

Čuj, bratec, čuj:	Saj si jo znal:
zvezde pojo	kakor nekoč
rahlo, svetlo	to sveto noč
pesem za dobre ljudi.	spet naj v srcé govori!

Anton Žužek.

Tiho se usipajo bele snežinke...

Tiho se usipajo bele snežinke
z nebá na Pohorja temno pobočje,
kakor da spuščal solzá bi utrinke
Bog v zapúšćene zemlje naročje.

Šume, vasice... vse se spreminja —
Sneg pa le pada niže in niže;
sleherna stvarca, koder se zgrinja,
mojim pogledom je bliže in bliže...

O, da razgrne še enkrat pred mano
vsa se krasota mi daljnega mesta,
— tam je tvoj dom — kako ljubil vdano
spet bi te znova, družica mi zvesta!

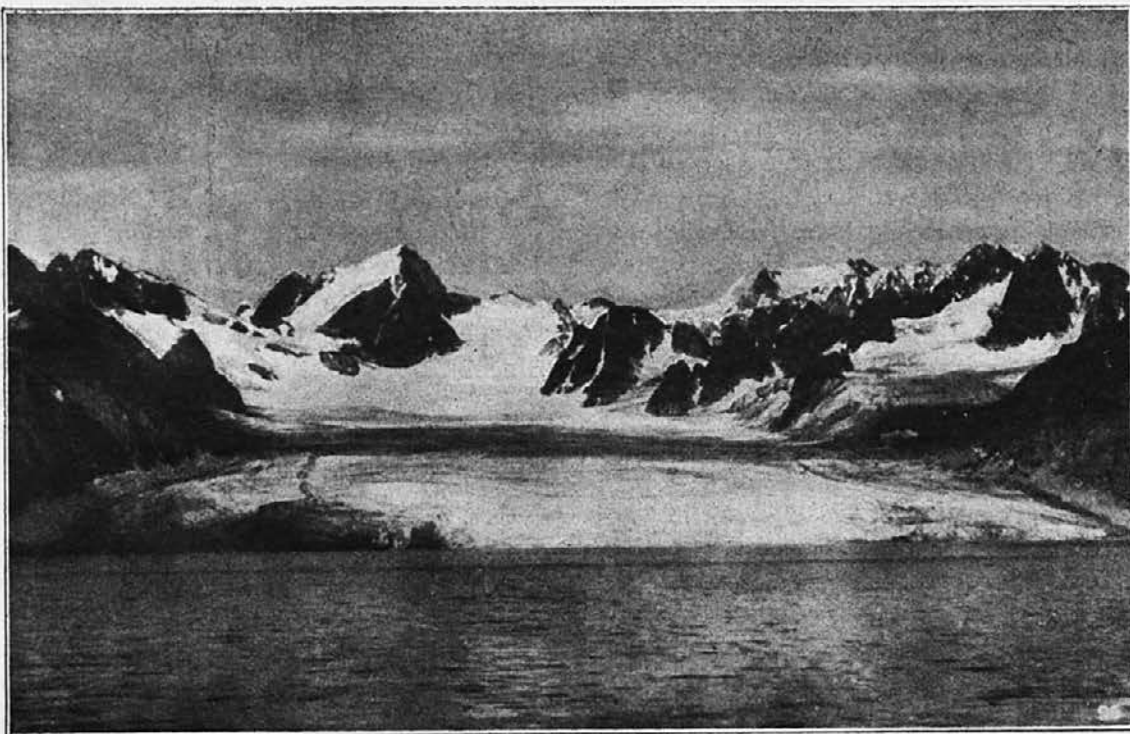
Janko Samec.

Stónička bi rada pomagala gospodinji. Vsaj pri deci bi rada pomagala gospodinji, ko ni več za drugo delo. Pet jih ima gospodinja, eno manjše ko drugo. Vsemu delu res ne more gospodinja sama kaj. Pa da bi ujela prijazno besedo iz njenih ust, bi rada kjerkoli pomogla Stónička. Pa je Stónička stara, stara. In nadložna je, reva, gluha je ko noč, ne vidi več prav. Pa roke se ji tresejo, in glava ji kinka in pokimava in odkimava venomer. Pa noge je ne nosijo več, kakor bi rada. Pa tako rada bi pomagala Stónička...

Joče dete v zibelki. Joče, da ga čuje še gluha Stónička. Na jok pa matere od nikoder. Pridrša Stónička iz sobice, da potolaži jok. Posežejo tresočé se roke po otročičku, uspavanko hočejo zapeti brezzoba usta, dotakne se okorela noga zibelke, da jo zaziblje. Kako in kaj in kdaj, Stónička sama ne ve: zakotali se dete iz zibelke, poklopne ga zibelka. Joka Stónička, ne čuje več. Prej pa ko more s tresočimi se rokami dvigniti zibelko z otroka, priteče gospodinja. Gluha je Stónička, pa razume gospodinjo. Kaj ji je storil nedolžni otročiček, da ga hoče zadušiti? Ne vidi več dobro Stónička, pa le spozna na gospodinjinih pogledih in kretnjah, kaj ji želi. Smrti!

Deteta, ki je komaj shodilo, ne more človek puščati samega. Spominja se Stónička, kako učiti hoje deteta. Pa kaj in kako, Stónička se sama ne zave — se ji izmuzne dete iz rok. Čof — v gnojnico. Da ne skriči najstarejša sestra in ne priteče oče, bi dete utonilo. O, še vse drugačen je gospodar ko gospodinja. Sune Stóničko, da se opoteče v gnojnico. Gluha je Stónička, pa le čuje kletvico, da bi se pokrižala pred njo. Če bi imela časa! Pa je skoraj do kolen v gnojnici. Malo, malo vidi Stónička, pa razbere tak pogled iz gospodarjevih oči, da nima kdaj ni jekniti nad njegovo neusmiljenostjo in sirovostjo.

Če hočejo Stónički kaj dopovedati, ji morajo kričati na uho, pa še po navadi narobe razume. Iz fantkovega krika pa se overi, da je lačen. Mleko zanj je na polici pripravljeno, le pogrela bi ga. Gospodinje ni doma. Fantkovo kričanje je vse večje. Leta in leta, nepregledno vrsto let se je sukala Stónička okoli tega ognjišća, pa bi fantku mleka ne pogrela? — Sreča prinese sosedo mimo vežnega praga. Skriči, da se še Stónička ozre. Pritečejo ljudje in pogasijo ogenj. Komaj ga pogasijo. Čez zidan obok je že lizal ogenj proti slamnati strehi. Dračja za podžiganje si je pripravila na ognjišće gospodinja, pa polena je sušila. Stónička pa slabo vidi.



Adamov ledenik v Magdalenskem zalivu na Spitsbergih.

Tarna gospodinja in vije roke: Čemu ji je Bog naložil tako pokoro.

Ni za Stóničko sočutnega pogleda med sosedami.

Kratko in odločno razloži gospodar: Stóničko zaklene v sobico, ki ji je zapisana. Drugače mu poduši ali potopi deco. In zažge hišo in še vsa vas s slamnatimi strehami pogori.

Ni za Stóničko prijazne besede med sosedi.

Skozi edino okence se v sobico nikdar ne prikrade solnčni žarek. Streha zakriva okence, da skoznje Stónička ne vidi neba. Včasih zamečejo okence s kalanicami, včasih z dračjem. Temno je v sobici, da prižge Stónička pri belem dnevu svečo, kadar kaj išče.

Ne dá dihati človeku v sobici. Zadušil bi se človek v njej. Za zaklenjenimi vrati je sobica temnica, ki bi se je bal sam razbojnik.

Svoje dni, ko je prišla Stónička k hiši... Koliko je pač že tega, kar jo je z godbo in vriski pripeljal rajni Stonič k hiši? Dremlje Stóničkin spomin. Šestdeset let? Petinšestdeset, osemindesetdeset? Morda jih je že sedemdeset! Sedemdeset let! Pa vé vse ure pri svojem bornem spominu Stónička natanko: Tedaj in dolga, dolga leta potem niso po mesece in mesece odpirali vrat v sobico. Ropotijo, ki je bila v napotje v sobi in na veži in okoli hiše, ropotijo in navlako so spravljali v sobico. Kadar je rajni Stonič brskal po sobici za primernim suhim lesom za toporišče, je Stónička sitnarila. Taka plesnoba in trohnoba je udarila iz sobice, da se je bala za deco.

Napenja Stónička spomin, pa ne more določiti, koliko let je bilo med jutrom, ko sta jo starešina in tovariš prenesla čez vežni prag, in večerom, ko ji je zet s pogledi razodel, naj se iz sobe umakne v svoj kot. Ne prešteje let spomin — trideset, petintrideset, štirideset — Stónička pa čuti bridko, ko da je bilo včeraj: Stonič v grobu poleg svojih peterih otrok, živa edinka pritrjuje z očmi svojemu možu; zetov pogled prosi: Pustite naju sama v sobi. Ne prikrivajo zetove oči: Gospodar sem čez vse; Vaš, tašča, je le zapisan preužitek; zapisan kót je tesna in temna sobica tu poleg...

Zaklenil pa zet ni tašče v sobico. Hčerka je imela Stóničko rada, zet je imel hčerko rad, pa ni rekel besede, ker ni vzdržalo matere v sobici.

Mož, Bog ti daj večni mir in pokoj, Stonič, ki si na sam pogled zaloputnil vrata v sobico, da me nisi dražil s trohno, mož, mož, hvali Boga, da nisi dočakal tega... Zet, kjerkoli si že, na tem ali na onem svetu, zet, zet, kako boš odgovarjal na sodbi, kak odgovor dal Bogu, ker si me prodal s hišo? Deca, sinovi, hčerke na onem svetu, ali ne vidite, kaj počenjajo z vašo materjo?...

Ječi Stónička v sobici. Stoka v temi. Toži tišini. Ihtela bi, da bi omečila gospodarja, jokala bi, pa ni solz iz vdratih oči.

Solz ni... Tekle so tedaj, ko je pobrala davica po vrsti troje otrok; tekle, ko je utonila hčerka; lile, ko je pripeljal mož iz gozda sina z zmečkano glavo; lile so, ko je žalost umorila očeta... Za potok solz so iztočile Stóničkine oči,

ko je zavihtela smrt koso po omoženi hčerki in njenem edinem, komaj porojenim otročičku. Ko pelin grenke so lile solze, ko je na kolenih in s povzdignjenimi rokami prosila Stónička zeta, naj se je usmili... Krvave, kot iz dna srca so lile solze, ko so jo prodajali s hišo. Hišni posestnik mora do smrti preživljati Stóničko. Kdo rad kupi tako hišo? Mož s pooblastilom ni prikrival, kako mu je na poti Stóničkino zdravje. Zeta bi omajale krvave solze, pa je pred dražbo odrinil v svet. Možu s pooblastilom je bilo le do denarja... Živine po semnjih ne prodajajo grše, nego so prodali Stóničko s hišo. Preklinjal je mož z zetovim pooblastilom, kupec se ni razveselil Stóničke, dasi je dobil hišo napol zastonj. Točila je Stónička solze pri drugi dražbi, pa krvave niso bile več. Pri tretji je bilo manj solz. Ko je bil kupil sedanji gospodar hišo, ni bilo več solz v Stónički. Da ga ne jemlje nihče rad pod streho s toliko družino, je spredvidela Stónička. Pa da bi si revež kupil drugo hišo, če bi imel s čim; pa da je gospodinja reva s tolikim drobižem; pa da je laže na svetu zlepa ko zgrda. Pa da bo kakor zmerom za vsako trpko besedo prejela nemil očitek, je vedela Stónička.

Oj, da ne preprosijo ni otroci ni mož v nebesih Boga, naj se usmili uboge Stóničke in jo pokliče k sebi. Kaj odlašá Bog?

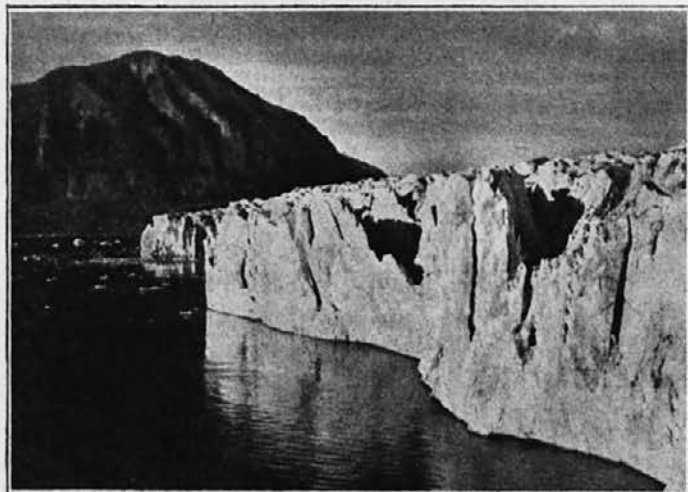
Glasno tarna Stónička. Pa ne čuje v svoji gluhoti, da bi koga genila. Tiplje, tiplje po temni sobici, zatiplje kljuko na vratih, povzdigne svoj glas...

Vrata niso zaklenjena...

Da je še kaj solz v Stónički, bi potočila solzo veselja. Razkošno sije solnce skozi okna v sobo, siplje svojo blagodejno gorkoto pred hišo.

Ni hudoben gospodar. Le zagrozil je Stónički.

Otrok žveči svoj palec. Ne igra se z vrstniki. Gotovo je lačen. Oddrsa Stónička v sobico. Oni



Čelo ledenika ob izlivu v morje (Spitsbergi).

dan ji je dala stara Lenka kos belega kruha. Sredico je Stónička pojela, skorjo je shranila v posteljo za zglavjem. Zatiplje skorjo, ponese jo lačnemu otroku.

Skriči gospodinja, da pritečejo sosede na vežne pragove.

Plesniva skoraj, vsa zelena že!

Pobegne Stónička, kolikor jo nesejo okorele noge, potožit stari Lenki. Razlagaj ali ne razlagaj sosedam! Zadnje čase zmerom potegnejo z gospodinjjo. Lenka, prijateljica edina, plesniv kruh razdajaš? Kruh, ki ga sama ne upaš jesti? Kruh, ki struplja?

Pokonci stara Lenka. Svež, še gorak in mehak kos belega kruha je prinesla Stónički. Splesnil je v Stóničkini postelji. Pokora, stara, pri hiši...

Tako govoriš ti, Lenka? Prijateljica, duša edina, ki ji more potožiti Stónička...

Bože, Bože, s čim se je tako pregrešila zoper tebe Stónička? Ne pokličeš je k možu in otrokom. Čemu naj še tava po svetu vsa nadložna, gluha starka? Kaj še ni dovolj trpela na svetu Stónička?

Štorklja Stónička čez vežni prag. K možu, k otrokom ji hrepené misli. Ne pazi. Spotakne se noga ob visok prag. Po dolgem telebi Stónička v vežo. Šumi ji po glavi: k možu, k otrokom... k možu, k otrokom... Obleži na obrazu. Trde so noge. Čemu bi vstajala? Ni mehka in rahla postelja v sobici. Veža je polna solčne toplote, v sobici je hladno in temno.

Vzklikajo ženske po veži. Sklanjajo se k Stónički, močijo ji čelo, drgnejo jo po sencih.

Zaveda se Stónička, da so ji sosede dobre. Pa se ne gane. Čuti mrzlo vodo na čelu, pa zadržuje sapo, da ne opazijo življenja v njej.

Rahlo jo dvignejo, previdno jo neso v sobico, obzirno jo položé na posteljo. Pripravljajo ji obkladke za na čelo in za na srce. Čisto k njenim ustnicam se sklanja soseda, ki se razume na boleznih in na zdravila.

»Po gospoda...« dihne rahlo Stónička.

»Po gospoda, po gospoda!« zakliče soseda med ženske.

»Po gospoda?« se zdrznejo žene. Saj ni dober teden tega, kar so obhajali Stóničko. Kake grehe naj bi napravila medtem stara, nadložna, gluha in brljava ženica?

»Po gospoda...« šepeče slabotno Stónička.

»Po gospoda!« ponovi glasno in skoro zapovedujoče soseda ob zglavju.

Prevzemi, duša krščanska, odgovornost, da nisi umirajoči trpinka izpolnila zadnje želje! Želje: Po gospoda...

Soseda, ki nima majhnih otrok, steče k fari. Soseda, ki ima skoro gosposko perilo, prinese bel

prt. Sosega, ki ima par enakih svečnikov, ju pri-
nese. Sosedu, ki imata na svečnico blagoslovljeni
voščenci, ju natakmeta na svečnika. Ne morejo v
sobico vse sosede, ki bi rade pomagale pri pri-
pravah. Tiste, ki ne morejo v sobico, glasno sve-
tujejo iz sobe tistim, ki mrzlično pripravljajo
mizico, pospravljajo posteljo, čistijo sobico. Še
po sobi in po veži pospravljajo, pometajo, čistijo.
Svečanost je na vseh obrazih.

Nepremično in zaprtih oči leži Stónička. Sve-
čano in mirno ji je pri srcu, pozabljena je vsa
nejevolja na sosede. Le kako so skrbne! Starosti
ne spoštujejo, Boga se pa bojé!

Edina želja prešinja Stóničko: Naj bi ne bilo
tako kmalu gospoda! Naj bi bile sosede, kakor
so sedaj...

V presledkih glasno vzdihuje Stónička. Bole-
čin iz njenih vzdihov ni razbrati, kakor da mora
vzdihovati, kdor čaka na sveto popotnico.

Srebrni glas zvončka razgiblje vas; še s polja
pritečejo pobožne ženice. Se bo končno usmilil
Bog stare Stóničke? Podéli ji srečno zadnjo uro!

Pokojno leži Stónička na belih rjuhah. Na
mizici, s katere so pospravili svečnike in bel prt,
je pripravljena rdeča sveča. Rdeča sveča čaka na
mizici, da jo stisnejo Stónički v roko, ko bo začelo
hropsti iz njenega grla... V sobici ni nikogar,
vrata v sobo so na stežaj odprta. Svetloba iz sobe
sega vse do Stóničkine postelje. Ne gane se
Stónička, zaprtih oči leži, gluha je, pa ve natanko:
po prstih hodijo sosede po sobi in po veži. Strah
jih je smrti, ki jo slutijo v bližini. Tudi gospo-
dinja hodi po prstih. Bolj ko Stónička sama si želi
gospodinja, da bi bolnica srečno umrla. Žene ne
govoré glasno, le šepetajo. Tudi gospodinja le
šepeče. In na dvorišče mora otrok, ki moti sveča-
nost in mir v hiši. Sosede čakajo, da stisnejo Stó-
nički rdečo, blagoslovljeno svečo v roke in po-
molijo molitve za umirajoče.

Vzdihne Stónička, kadar pogleda katera so-
seda v sobico. Vzdih pa ni pojemajoč, dasi se
Stónička sili, da bi bil bolesten.

Naj bi bile sosede, naj bi bila gospodinja vsaj
še do večera taka, ko je sedaj...

Stónička čuti, da se je Bog sedaj še ne bo
usmilil. Lačna je. Gospodinja ji je opoldne v jezi
pozabila dati jesti. Ali Stónička se boji sprego-
voriti. Še oči odpreti se ne upa.

Naj šepečejo sosede in naj hodijo po prstih.
Naj odganja gospodinja emerkave otroke iz sobe.
Naj, naj prosijo pobožne duše Boga za srečno
zadnjo uro stare Stóničke... Žene, žene, ki ne
spoštujete starosti in trpite krivice, bojte se vsaj
Njega, bojte se Gospoda, ki je prišel in ostal v
sobici pri Stónički...

V Severno Ledeno morje.

S potovanja na Spitsberge v avgustu 1950.

Napisal dr. A. Šerko.

17. 8. Spitsbergen.

Eno uro smo stali pred neskončno planjavo
polarnega ledu, nato smo krenili nazaj proti jugu
in odpluli v smeri na Spitsberge, ki so se po štiri-
urni vožnji pojavili kot medla črta daleč na juž-
nem obzorju, in proti večeru je naša ladja zavila
v Magdalenski zaliv kralja Jakoba dežele.

*Spitsberge so odkrili Norvežani že v 12. sto-
letju in jim nadelo ime »Svalbard« (Dežela mrzlih
obal). Pozneje so na to samotno polarno otočje
čisto pozabili, dokler niso naleteli nanje v 16. sto-
letju Holandci, iščočo severno morskot pot na
daljni Vzhod. Radi strmih, koničastih gorá so ga
krstili za Spitsbergen.

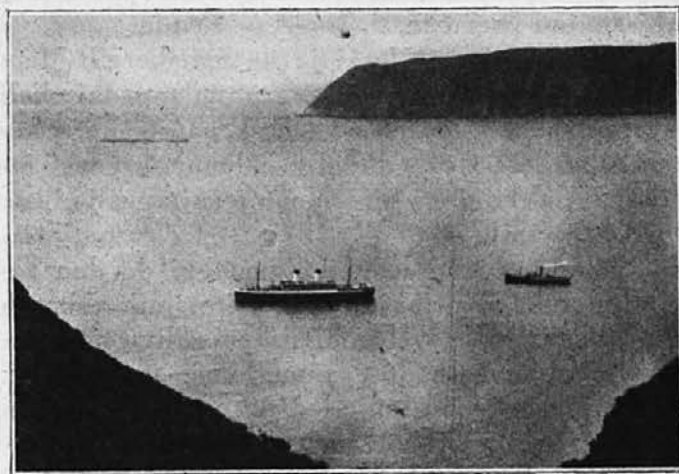
Od l. 1920 pripadajo Spitsbergi stalno k Nor-
veški in tvorijo z Medvedjim otokom (Björnöya)
upravno enoto (provincio) Svalbard.

Spitsberško otočje tvorita dva večja otoka:
Vestspitsbergen in Nordostlandet, trije manjši
otoki: Barents Öy, Edge Öy in Prins Karls For-
land, poleg številnih manjših otočkov.

Površina vsega otočja znaša 64.670 km² (Slo-
venija 15.000 km²). Leži med 76° 26' in 80° 50' se-
verne širine in se razteza v jugoseverni smeri v
daljavi 490 km, oddaljeno 750 km od najsever-
nejše točke Evrope (Nordkapa).

Radi gorkih morskih tokov je morje zapadno
od otočja poleti prosto ledú, dočim sega plavajoči
led vzhodno od otočja znatno nižje proti jugu.
Srednja letna temperatura znaša na Spitsbergih
8° pod ničlo. Kot najnižjo so merili -49° C, kot
najvišjo pa +4,3° C. Solnce ne zaide v višini
Isfjorda 127 dni.

Po razkosanosti svoje obale so Spitsbergi po-
dobni zapadni Norveški. Tudi v njih ozemlje se
zajedajo široki fjordi, ki so pa po svoji širokosti



Nordkap. Zaliv Hornviken-bukken.



Hammerfest.

bolj podobni globokim zalivom kakor pa pravim fjordom.

Največji med njimi je Isfjord (Ledeni fjord), ki razpada rokavičasto v šest manjših fjordov (zalivov). Svalbardsko gorovje ni tako veličastno kakor norveško, zato pa segajo svalbardski ledeniki, vijoči se med strmimi vrhovi po dolinah, prav do morja, lomeč se tam v plavajoče gore.

Notranjost otočja je zasnežena in zaledenela planota, iz katere se dvigajo poedini ostri vrhovi.

Izvemši nekaj majhnih premogokopnih naselbin s kakimi tisoč prebivalci so Spitsbergi neobljudeni. Na njih ni videti ne drevja ne grmovja, le različni mahovi zelené na prisojnih, talih mestih, pomešani z nežnimi polarnimi cvetkami.

Od živali živé na Spitsbergih beli medvedje, polarne lisice, severni jeleni, na obrežjih se držé tuljeni in mroži, v morju se pa kretajo ogromni kiti. Zelo številni so različni galebi in druge morske ptice.

Svalbard je bogat premoga. Ceni se, da ležé tam milijarde ton tega kuriva. Vendar je pa pridobivanje radi neobljudenosti in zimskega mraza precej težavno. V dveh rudnikih so izkopalí l. 1927 313.000 ton premoga.

Pokrajinsko najlepši je na Spitsbergih Magdalenski zaliv, visoko na severu, na zapadni obali Vestspitsbergov, južno od Danskega otočka, s katerega je leta 1897 odletel z balonom švedski inženjer Andree proti severnemu tečaju, ne da bi se bil kdaj vrnil.

Trije ogromni ledeniki, podobni do dna zamrzlim rekam, prihajajočim v številnih rokavih z gorá, se izlivajo v Magdalenskem zalivu v morje.

Debelina ledu dosega mestoma 20 m in več. Na svojem izlivu, čelu, so ledeniki podobni strmim pečinam vijoličastobebe barve.

Neprestano se lomijo z njih ogromni ledeni skladi, padajoč s silovitimi pljuski v morje. Po-

vršina ledenikov ima do 1 m široke, po več metrov dolge in do 10 m globoke razpoke, iz kojih dna je slišati pridušeno grgranje in šumenje podlednih vodá.

Širina Adamovega ledenika, kakih dvesto metrov nad izlivom v morje, meri dva tisoč mojih, skoraj meter dolgih korakov.

Nepozabno je doživetje, ki ga imaš, če greš po ledeniku navzgor. Vse se ti zdi tako blizu; v nekaj minutah bom na vrhu, si praviš. Pa ko si hodil pol ure, je kakor da se nisi premaknil z mesta. Kakor da je zamrznil v teh samotah tudi prostor in čas. Hodiš in hodiš, pa nikamor ne prideš. Izgubil si mero za razdalje in za tok časa. Neskončna tišina ti veje od vseh strani nasproti: od morja, z gorá, iz ledu in tiho postane tudi v tvoji duši in v srcu, tiho in mirno kakor v večnosti groba.

Mir, samota, pozabljenje — to so Spitsbergi.

Dve uri sta bili pretekli, ko je završala sirena na ladji, kličeč nas na krov. Kakor črne muhe so bili videti ljudje na teh ogromnih ledenih ploščah, ko so hiteli navzdol proti morju.

Kako neznatna stvar je vendar človek z vsem, kar je iznašel in bo še iznašel, v polarnih samotah!

V svetli noči smo pluli nato ob zahodni obali otočja proti jugu. Mimo nas je šlo Sedmero ledenih gorá, kakor imenujejo vrsto sedmih ledenikov, ki namakajo drug poleg drugega svoja čela v morju. Mimo nas je šel Prins Karls Forland in v jutranjih urah smo zavili v Isfjord.

18.8. Isfjord.

V notranjosti ogromnega Isfjorda je več zalivov, odnosno manjših stranskih fjordov, od katerih zanimata potnika najbolj Grönnefjorden in Adventbai. — V prvem se nahaja majhna naselbina Ankershamn s poštno agenturo, radiopostajo, vremensko opazovalnico in sedežem svalbardskega guvernerja. V Adventskem zalivu pa stoji premogokopna naselbina Longyear City. V Ankershamnu smo vzeli pošto na krov — pripeljali so jo z majhnim čolnom k ladji — in odpluli nato naprej proti jugu.

Proti večeru so utonili Spitsbergi v severnem obzorju in objelo nas je zopet brezmejno morje.

20.8. Nordkap.

Tókrat smo imeli srečo. Morje je bilo ves čas mirno in razpoloženje na ladji veselo. Oba večera se je plesalo do polnoči, svetle kakor dan. Danes zjutraj so se pa pojavili daleč na jugu obrisi naj-severnejšega norveškega otoka »Mageröy« z Nordkapom.

Kakor ogromen nos štrli Nordkap v Severno Ledeno morje. Strmo kakor stene se dvigajo iz

vodovja njegove 300 m visoke pečine, zgrajene iz kristaliničnega škriljevca.

V tihem Hornvikbukten smo spustili sidra in se s čolni odpeljali na suho.

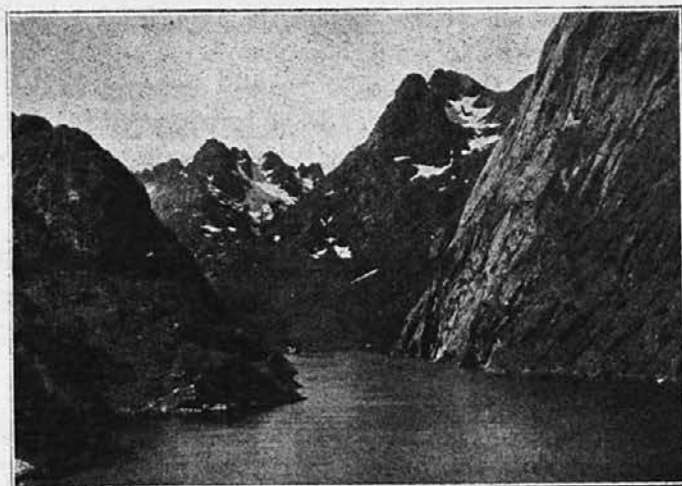
Idiličen kotiček je ta hornvikški zaliv. Na njegovem dnu stoji stisnjenih pod nordkapske pečine nekaj lesenih koč, kjer dobiš razen razglednic tudi še mleka, če se ti zljubi te otroške pijače, ali pa malinovca, če imaš žensko žejo; kupiš si pa lahko tudi okrogel kamen z napisom »Nordkap« ali pa grobo izdelano palico v podporo pri hoji po ozki pa udobni stezi na vrh nordkapske planote. Pa ker si prišel z ladje, kjer točijo pravo pijačo, in ker imaš zdrave noge in malo veselja nositi kamenje po žepih, si ne kupiš ne tega ne onega in vendar si v 45 minutah na vrhu.

Mislil si, da greš na goro, pa si prišel na obširno, v daljavo iztegnjeno ravnino: visoko planoto, gladko in ravno »kakor miza«. Še kakih 20 minut greš po nizki travi, iz katere štrli ostro kamenje, in že se razgrne pred tabo neskončno polarno morje. Še nekaj korakov in stojiš na najsevernejši točki Evrope. Nepopisen razgled te objame. Proti zapadu in severu morje, morje brez mej, kopajoče se v luči: proti vzhodu megleni obrisi daljne finmarške dežele, proti jugu pa v obzorju toneči beli vrhovi norveških gorá.

Kje si Slovenija s svojimi vinogradi in gozdovi, z dolenskimi griči in gorenjskimi planinskimi kočami, kje si ti Cerknško jezero tam ob laški meji? Tu ni ne vinogradov ne gozdov ne planinskih koč ne Cerknških jezer, nič tega ni tu, pač pa je tu neskončnost: tiha, mogočna, veličastna, — neskončnost, ki ti reže v globino srca z vprašanji: Kdo si? Odkod si? Kam greš?

Ko sem stal na robu nordkapske strmine, ki pada kakor stena v morje, sem si zaželel doživeti tu enkrat polarno noč s polnočnim solncem, sam, brez te množice s fotografskimi aparati oboroženih reprezentantov evropsko-mestne kulture. Če kje — tu bi našel samega sebe! Pa kaj, ko te čaka tam spodaj v hornvikškem zalivu »Monte Olivia« z jazzbando na krovu in 1400 potniki, ki bodo nocoj zopet plesali, kakor so plesali vsako noč od Hamburga sèm! Kako se boš našel pri pivu in pipi tobaka?!

Večerí se. Nordkap je za nami. Vsak čas pridemo v Hammerfest. Ni bolj otožnega mesta kakor je Hammerfest, glavno mesto največje in najsevernejše norveške province, prostrane Finnmarke, z njenimi visoko na sever segajočimi polotoki, kakor jezera širokimi fjordi in strašnimi zimami.



Trollfjord na Lofotih.

Ležeč ob Söröyskem sundu, pod golimi, kakor pozna jesen žalostnimi gorami otoka Kvalöy, krit proti oceanu po otoku Söröy, se ti zdi Hammerfest kakor da dremlje, omamljen od neskončne polarne zime, preko poletja novi zimi naproti.

Jesensko razpoloženje leži nad pokrajino, morjem in mestom, nad daljnimi hribi, tihimi skjäri in sundi, dasi je še sredi poletja, saj stoji solnce še do poznih večernih ur na nebu in noči so kratke in svetle. Si pač v najsevernejšem mestu sveta, kjer solnce sicer poleti dva meseca ne zaide in vendar nimaš nikoli poletja, onega opojnega poletja z zorečim žitom in dišečim senom, z zrakom, migljajočim od vročine, in s toplimi, v temo potopljenimi, zasanjanimi nočmi. Jesen v poletju, zima v jeseni, zima spomladi in dvamesečna noč brez solnca in luči, to je Hammerfest, mesto ribičev in polarnih lovcev, mesto, postavljeno v pokrajino brez polj in gozdov, brez drevja in trave.

In vendar ima to majhno, komaj 3400 prebivalcev broječe finnmarško mestece nekaj izredno ljubkega na sebi.

Eno- do dvonadstropne hiše, vse brez izjeme lesene in vendar tako okusne in lične, so uvrščene v široke ulice. Na vseh oknih vidiš zelenje in cvetje, v vse hiše teko električni vodi; kjer je le količkaj prostora ob hiši, je vrt, z najrazličnejšim cvetjem. V majhnem, zato pa tem bolj domačem pristanišču je zasidranih nebroj ribiških čolnov in majhnih jadrnic, zunaj v sundu pa leži par večjih parnikov.

Vse je ljubko in čisto, domače in prijetno in vendar tako neskončno otožno. Pa kaj bo šele brez mesec dni, ko bodo postajali dnevi krajši in krajši? Kaj bo v novembru, ko bo solnce zadnjikrat izšlo in bo pokrila mesto in pristanišče in sund in otoke in skjäre tja preko božiča in novega leta in sv. Treh kraljev mrzla polarna noč, razsvetljena le od lune in polarne svetlobe?

Kakor da je to vprašanje vtisnjeno vsemu mestu v čelo! Nobenega hrupa, vse je tiho kakor v svetišču, ljudje hodijo resnih obrazov in počasnih korakov, še otroci, ki se igrajo pred hišami, niso glasni in razposajeni kakor tam daleč na jugu pri nas.

Dasi ima Hammerfest samo 3400 prebivalcev, vendar ni samo velika vas ali trg, ampak pravo mesto, strnjeno in zaokroženo kakor mogoče malokatero na svetu. Vse hiše so, dasi lešene, izrazito mestne, z lepimi pročelji in udobnimi stanovanji. Lepe trgovine, zlasti take s polarno kožuhovino, se vrsté ob glavnih asfaltiranih ulicah in avtomobili vozijo sem in tja. Pa greš četrť ure in mesta ni več. Nisi v predmestju med majhnimi kočami, ne, izven mesta si, kjer se neha cesta in ulica in se začenja praznota. Zadnja hiša ni nič manj mestna kakor vse druge, onstran nje pa ni nič več: ne polj ne vrtov, ne njiv ne delavskih hišic. To mesto nima predmestij, nima prehoda v deželo, nima okrog sebe vasi in naselbin. Samo stoji tam v samoti pod sivimi, golimi gorami, ob dremajočem sundu, v zaledju otožnih otokov in skjärov, potopljeno v otožna poletja in strašne ledené zimske noči.

Malo je mest, ki bi tako nedopovedno vplivala na človeka, ki pride z gorkega juga v te severne kraje, tako težke in resne...

Bilo je po desetih zvečer, ko smo se poslovili od tega najsevernejšega kulturnega središča sveta in odpluli naprej proti jugozapadu, Lofotom naproti. Mimo nas so šli v svetli noči nešteti otoki tromske dežele in v zgodnjih jutranjih urah nas je mimogrede še enkrat pozdravil naš stari prijatelj Tromsö, zaspan in čmeren, kakor da bi bil popival vso noč.

21. 8. Lofoti.

Kdor jih je, četudi samo enkrat, videl, jih nikoli ne bo pozabil — Lofotov, tega čarobnega gorovja, potopljenega visoko tam gori na severu, 50 km od norveške obale v vodovju Atlantskega oceana.

Lofoti! — vi, sanje norveškega ljudstva, vi, pozorišče nešteti tragedij revnega, za svoj obstanek junaško se borečega naroda, — vi, grob tisočev in tisočev mož, padlih v boju z viharji divjega vestfjordskega morja.

Največji norveški pisatelji so pisali o vas, o vašem lepoti in grozi, o vašem bogastvu z ribami, vaši brezmejni radodarnosti in kruti skoposti —, kako naj govorim o vas jaz, ki sem prišel, vas videl in zopet odšel!?

Lofoti so kakih 150 km dolga vrsta strmogoratih, v najvišjih pobočjih s snegom in ledom pokritih otokov, ločenih drug od drugega po

ozkih, kanalom podobnih sundih, skozi katere dere oceansko vodovje z močjo in hitrostjo naj-mogočnejših rek.

Med njimi in severnonorveško pokrajino Nordland valovi 50—90 km širok morski rokav (preliv), ki ga nazivajo Norvežani Vestfjord, dasi ni fjord. Severovzhodno nadaljevanje Lofotov so Vesteraali, mogočno otočje, ki se pa približa norveški obali na daljavo pol kilometra in manj.

Kakor ogromne kulise stojé Lofoti v Atlantskem oceanu, dvigajoči se neposredno iz morja v oledenele vrhove, mračni in resni kakor življenje polarnih ljudi. Nekaj silnega in veličastnega, obenem pa otožno mrkega diha iz njihovih tihih, strmih pobočij in v polmrak zavitih zalivov in sundov, iz majhnih, v samotah dremajočih ribiških koč, ki se, kjer je le košček kake ravnice ob vznožjih, stiskajo plaho k sivim pečinam. Zlasti v poznih večernih urah, ko visi solnce nizko na zapadnem obzorju in ležé temné sencé na vestfjordskem morju, je pogled na Lofote nepozaben.

Okrog božiča, ko pokriva te kraje še polarna tema, se zbero v globinah neskončnega oceana milijarde polenovk (nemško: Dorsch, norveško: Skrei), ki romajo nato v ogromnih, živim rekam podobnih, strnjenih trumah v vestfjordske vode pod Lofote k drstitvi. In takrat oživi vsa, poldruži tisoč kilometrov dolga norveška obala: tisoči in tisoči ribičev zapusté varne pristane ob fjordih in v morskih ogradah in jadrajo pod Lofote na lov. Pridejo možje tam daleč od juga, iz hardangerskih fjordov in sundov, možje iz Nordlandske dežele, iz Tromsö in daljne Finnmarke, možje, utrjeni v viharjih in mrazu, pogumni in drzni kakor njih davni pradedje iz vikinških časov. Dó 20.000 fantov in mož na kakih 4000 odprtih in 1500 motornih čolnih se zbere v lofotskih vodah z mrežami, dolgimi do pol tisoč metrov, in vrvmi, na katerih visi do deset tisoč trnkov. Ogromne so množine rib, ki jih dá lofotsko morje norveškemu ljudstvu. Tako so ujeli leta 1926 preko 27 milijonov polenovk v vrednosti 255 milijonov dinarjev.

Pa Vestfjord ne daje svojih zakladov zastonj. Zgodi se, žal prepogosto, da pribesni, ko je ves širni Vestfjord preprežen z mrežami in mrgoli na njegovih vodah tisoč in tisoč čolnov, nenadoma s severa silni snežni vihar in butne z vso silo v to gnečo človeških življenj... Tedaj — tedaj léže groza na vodovja, hropeča v nočnem polmraku, in začne se obupen, neizprosen boj za življenje tisočev norveških fantov in mož. Tedaj premetava razbičano vestfjordsko morje preobrnjene čolne, na katerih jezdiyo kakor morske pošasti ljudje, po penečih se valovih, odnašajoč jih neznano kam v noč in vihar.



Raftsund na Lofotih.

Kdo prešteje človeška življenja, ki so našla za vedno pokoj v vodah pod Lofoti? Kdo doume neizmerno gorje neštetih norveških družin, ki so dale svoje sinove in svoje očete Vestfjordskemu morju v zamenjavo za morske zaklade, brez katerih bi Norveška živeti ne mogla? Kdo naj popiše junaštva teh ribičev, izvršena v polarni noči v viharjih med nebom in morjem? Kdo vas popiše, Lofoti, vi priče teh bojev, junaštev, te groze, obupa in smrti?

Kako sem strmел v vaše zasnežene vrhove, v večerne sence vaših pobočij, v dremajoče sunde ob vaših nogah! Videl sem vas v večerni in jutranji zarji in doživel sem vas v polnočni uri, ko nisem vedel, ali je dan ali je noč. Nosim vas in vas bom nosil v duši in srcu, vi biser norveških otokov, vi hrepenenje norveške mladine, vi varuhi neizmernih morskih bogastev, vi up in obup norveškega ljudstva!

Kakor slutnja ste šli mimo, temni in tihi, in utonili kakor sanje daleč tam v morju. Bog z vami!

25. 8. Geirangerfjord.

In zopet plovemo med gorami, 100 km daleč od odprtega morja po tistem Geirangerskem fjordu v osrčje norveške zemlje.

Kakor pajčolani visé s strmih, do 800 m visokih pečin, nad katerimi bleščé v višavah večni snegovi, vodne zavese slapov, pršečih v tihe fjordske vodé. Kakor v sanjah drsijo mimo nas strme pečine in tiha, majhna naselja ob njihovih nogah. Mir in samota vlada v teh morskih zatišjih v pozabljenju dremajočih fjordov, budeč otožno hrepenenje v človeških srcih po pokoju in miru.

Ure in ure se že vijemo z ladjo po teh samotah, ko nam naznani hreščéči bas radiofona, da se bližamo današnjemu cilju, mestecu Merok, na dnu Geirangerskega fjorda, kjer bomo spustili sidra in šli na suho.

Kako si človek zaželi imeti zopet nekaj pod nogami, kar se ne guga in ziblje. In v Meroku bomo stali do poznega večera. Žal da je začelo mrščati in da so legle megle na gore, ki zapirajo okrešljasto fjord.

Majhen je Merok, zato pa tem bolj prisrčen, stoječ samotno pod zasneženimi gorami na zelenem, hitro se dvigajočem pobočju, preko katerega pada v drznih slapovih potok, prihajajoč visoko z gorá.

Iz mesteca, ki šteje komaj nekaj sto prebivalcev, ki je pa priljubljeno letovišče, pelje v ostrih serpentinah izpeljana cesta preko zasneženih gorá v notranjost dežele.

Od mesteca 17 km, v višini 1030 m, leži pod ogromnim ledenikom gorsko jezero Djupvatnet z majhnim hotelom Djupvasshytta. Tja sem jo ubral, ko sem stopil na suho. Tri ure hoda in bil sem na vrhu. Tudi ta izlet mi bo ostal nepozabljen. Žal da mi prostor ne dopušča četudi v nekaj stavih popisati veličastno lepoto pokrajine tam ob tistem jezeru, ki ga pokriva še v juliju led. Naj nadomesti moje besede slika ledenika nad jezerom.

27. 8. Zopet na Labi.

Rad bi ti, dragi čitatelj, omenil, kar sem še videl, ko sem zapustil Geirangerski fjord. Rad bi ti pravil o Sognefjordu in njegovih lepotah, o prekrasnem Aalesundu in čarobnem Balholmu, pa prijatelj Finžgar mi ne dá več prostora. In tako ti samo še na hitro povem, da vozimo zopet po kalnih vodah reke Labe Hamburgu naproti in da mi je bilo težko, zelo težko slovo od norveških fjordov in sundov, skjárov in holmov, mest in gorá in svetlih noči.

Zato ti pa hočem prihodnje leto, če mi Bog dá in Finžgar dovoli, v več člankih v Mladiki opisati življenje in trpljenje norveških ribičev pod Lofoti.



Na koncu Geirangerskega fjorda z mestecem Merok.

Zametene stopinje.

Avtoriziran prevod iz francoščine. — Druga knjiga.
Henry Bordeaux — Krista Hafner.

VIII.

Publier, zadnji dan v oktobru.

Sama sem v hiši, kjer sva se zaročila. Vsako uro te pričakujem, Mark! Ne odlašaj predolgo! Vse je žalostno: nizko nebo, ki napoveduje sneg, kostanjev drevored, kamor hodim gledat, če že prihajaš, in listje, ki je že odpadlo, in najbolj še moje srce.

Prosim te, pridi póme! Le s teboj se hočem vrniti domov. Tedaj bom verjela, da so se zopet povrnili nekdanji dnevi. Kaj me mala Julka ne kliče? In ti, če me ljubiš, pridi skoraj: ljubim te in čakam te —

Tereza.

* * *

Vsak dan in večkrat na dan je šla Tereza iz hiše in po kostanjevem drevoredu prav do ceste. Pri vhodu na posestvo ni bilo drugega zapaha nego slaba vrata iz žice; zaupali so mimoidočim; hiša je pozdravljala vsakogar, čeprav je bila nezavarovana pred njimi. S ceste je bila videti zelo daleč. Vas Publier sestoji iz nekaj koč, vil in samotnih pristav; razprostira se na lepi ravnici, polni bogatih pašnikov in prekrasnih gozdov prav nad Lemanskim jezerom, ki se tu zavije v velikem loku. V pozni jeseni pa je pokrajina zavita v meglo in jezero je podobno morju, zakaj švicarska stran s pobočjem Jure je skoraj prav tako siva in ga podaljšuje prav do obzorja.

Tereza je gledala vedno po cesti, ki je bila precej zapuščena; po njej se vozi le malo kočij, samo kakšen kmečki voz, ki ga vleče vol, se svečano pomika po njej. Iz Eviana pa lahko prideš peš semkaj, pot je kratka in presenečenje bi bilo tem večje.

Tereza je gledala vedno po cesti. Vendar pa jo je premagal žalostni jesenski večer, ki je ugasnil barve, uglasil glasove in poživil njeno pričakovanje. Čisto pod vplivom vremena, jesenskih dni in svojega srca je bila. Zavila se je v plašč iz bele volne in vendar jo je zeblo kakor pozimi. Na koncu drevoreda je bila že nepotrpežljiva, obrnila se je, pa se zopet vrnila. Nikamor se ni mogla odločiti: oditi ni mogla in tudi ostati ne, kakor taki, ki čakajo.

Včasih je šla prav do pokopališča, ki leži ob cesti, in v prvih novembrskih dneh je pokopališče hiša, polna cvetja, kjer je človek sredi svojcev. Malo dalje ob cesti stoji cerkev; njen zvonik je visok in se dviga prav v mračno nebo. Kadar se je dolgo zamudila, se je hitreje vračala, in komaj so

ji odpri na njeno zvonjenje, že je spraševala staro kmetico, ki ji je stregla:

»Ni bilo nikogar, ko me ni bilo tu?«

»Nikogar, gospodična Tereza!«

V vasi so jo vedno poznali le kot »gospodično Terezo«. Sicer se je bila res poročila, toda potem je ni nihče več videl. In ni li še vedno podobna mladi deklici, posebno še, ker nosi kratke lase? Ker je bila njena gospodinja vsa potrta — po tolikih molitvah —, je spraševala stara Ančka zaupljivo:

»Nekoga pričakujete?«

»Seveda.«

»Koga?«

»Moža.«

Pri moji veri! Ančka ni poznala spoštovanja do gospode in bušknila je v smeh. Vse gube na polnem obrazu so se ji bleščale v tem smehu. Rada se je norčevala in zbadala ko večina savojških kmetov.

Kdo si more kaj takega sploh misliti? Takšno lepo žensko kakor je gospodična Tereza, ki jo žalost razjeda in ki ne more mirovati samo zato, ker moža ni! Oh, če bi njen mož, ki je tolikokrat pijan in tako hitro udari, izostal nekaj časa, pa bi se prav nič ne vznemirjala, kdaj se bo vrnil, zakaj moža je vedno lahko najti kakor njivo ali skrinjo.

»Noben mož se ne izgubi, gospodična Tereza!«

»Veste to natančno, Ančka?«

»Natančno, le verjemite.«

V dnu srca pa se je tudi dobra ženska pomirila. Prebrisana je bila in kmalu je spoznala vedenje tujcev, ki so prihajali iz Eviana na ljubezenske sestanke v to okolico in niso živeli posebno zgledno. Mlada, poročena žena, ki je bila vedno brez moža — tu nekaj ni v redu. Toda če gospodarica čaka le moža, potem ne more nič reči. Vsi ti sprehodi in vse to čakanje, ki si ga je ona slabo tolmačila, je bilo le pretvarjanje iz dobrega namena.

Tudi pismonoša povzroča tisoč skrbi. Tereza mu hodi naproti in ga vljudno sprašuje po pošti. Navadno brezuspešno.

»Pismo iz Pariza, gospa!«

Julka pripoveduje nerodno, toda veselo, kako je prišla domov. O ta draga in zlobna mala! Kako se otroci hitro raztresejo! Kako otroci brž pozabijo! Nimajo li prav: kdor hoče živeti, mora pozabiti! In Julka nič ne piše, da se oče odpravlja na pot. Samo toliko pove, da še ne ve, ali bo preživel zimo na Ruskem.

Tereza prebira to otročje pismo in ni vesela. Zakaj se je ločila od hčerke? Tega ne bi bila

smela storiti. Upala je, da bo ta ločitev pospešila Markov prihod, a Marka ni. Iz dalje ga prosi, a on ne sliši njenega klica...

* * *

Nekega dne se je zopet odpravljala na svojo žalostno pot; Anica pa jo je skušala zadržati:

»Gospodična Tereza, v tem vremenu bi morali ostati v sobi.«

»Zakaj?«

»Nebo nam visi tik nad glavo. Deževalo bo. V tem mrazu se dež kaj lahko spremeni v sneg.«

»To mi je vseeno.«

Pregledala je kostanjev drevored. Snoči je veter odnesel zadnje liste, ki so le še čudežno viseli na vejah. Zdaj so se risala gola drevesa na skoraj belem obzorju, ki se je tako stisnilo, da se ji je zdelo, kakor bi bila v ječi. Gorá ni bila videti in mirno, motno jezero je bilo ko mrtev ribnik. S travnika so se dvigali krokarji in krokali so ter so napovedali nesrečo. Zelo je postala vraževerna in ob mračnih krikih se ji je krčilo srce. Da, res se napoveduje sneg in zima in njo že zdaj zebe okrog srca.

Prišla je do ceste pri zadnjem kostanju. Drevo je bilo debelega debla in njegove korenine so zrasle globoko iz tal. Z vsem telesom se je naslonila nanj. Ta kostanj je bil njen prijatelj in dobro ga je poznala. Pomagal ji je čakati. Zaman se je mučila, da bi bila mirna: roke so ji trepetale, vila jih je, vsa njena bojazen je bila v njih, »v teh rokah, ki so bolj žive nego ona sama«. V tem dolgem čakanju je izčrpala svoje moči. Vse misli bi ji tedaj mogel brati iz oči, ki so gledale in iskale poti. In vsa obupana je hotela sestiti kraj drevesa, tam se oddehniti, izjokati vso svojo bol in ostati tu — kot mala izgubljena stvarca — dokler bi prišli ponjo.

Z naporom vseh sil je zapustila zatočišče in iskala še in še. Mrzlično je spešila korak. Danes mora priti ali pa ga ne bo. Vse dni si ponavlja isto. In ko se je trudna in obupana vrnila, ji je že s praga mahala Ančka:

»Nu, nu, gospodična... gospa Tereza, je že tu!«

»Kdo?«

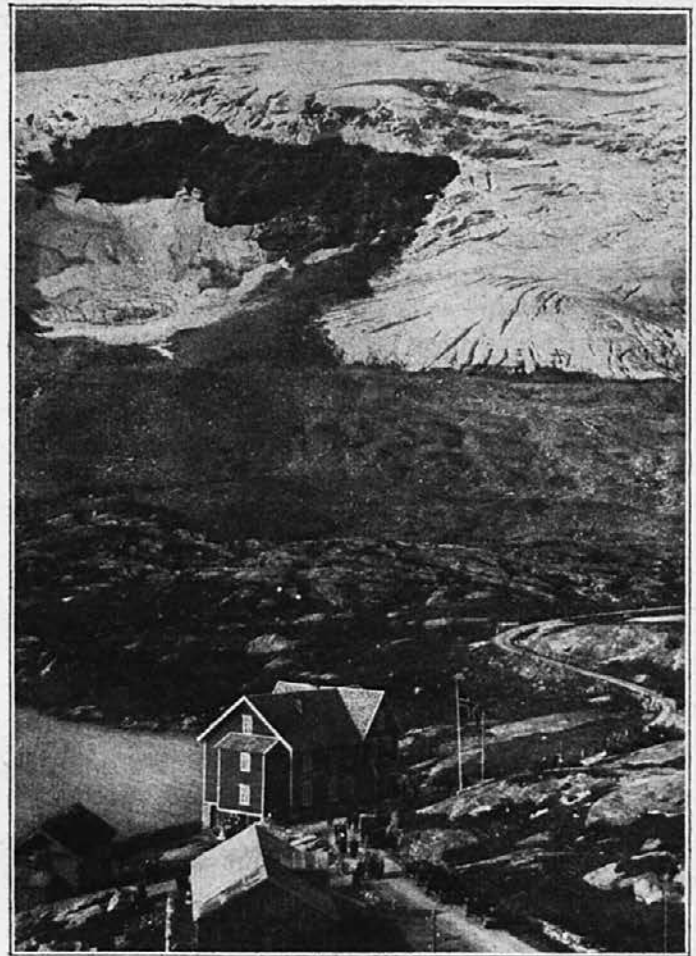
Ali ji ni ugasnilo upanje, da je mogla vprašati kaj takega?

»Nu, Vaš mož vendar!«

Hitela je, čeprav je bila vsa trudna, in ko je bila že v veži, jo je dohitela starka in govorila:

»Saj sem Vam rekla! Noben mož se ne izgubi!«

Prišel je po drugi poti in ona je bila razočarana: ni je videl, ko ga je čakala. Želela je, da bi bil drevored, kjer sta se nekdanj zaročila, priča tudi njunega svidenja, da bi jo varoval in blagoslovil.



Djupvaneški ledenik z jezerom in lesenim hotelom.

Kje je? Zakaj se ne pokaže? Je ni slišal? Ni spoznal njenega koraka in njenega glasu? Vrata v salon so se odprla, tu je bil.

Čim sta si stala nasproti, mu je ona tako hitro nudila lice v poljub, da se ni mogel nič pomišljati.

»Póte sem prišel,« je rekel on prvi.

»Kako sem te pričakovala!«

Spustila sta se in se gledala. V njunih očeh ni bilo pogledov, ki vodijo od ljubezni v spoznanje, ali onih, ki zakrijejo spoznanje s tenčico ljubezni. Obraza se jima nista zdela nova, v očeh pa sta iskala ljubezni, ki ostane tudi ob spoznanju.

Ne bo li ponosna, ker je prišel? Dolgo ga je čakala, toda prišel je. Dosegla je, kar je želela. Z njim bo vstopila v hišo, iz katere jo je bil spodil. Skupaj bosta prestopila prag, ki ga ji je bil prepovedal. S kratkimi lasmi res ni bila tako lepa ko nekdanj, toda zdaj je poznala svojo žensko moč. Vsa zardela je stala pred njim in vsa je trepetala. Dvakrat je že preskusila njegovo moč: prvič, ko jo je bil spodil, in drugič, ko ji je v celici na Svetem Bernardu odpustil. Grozen je in pohleven, zaničujoč in nežen, oblasten in vdan poželenju. Čudila se je, da se ga je upala izdati, zdaj je spoznala vso svojo krivdo, zakaj zdaj je

ni težila več ona skrivnostna in usodna zмотa, ki jo je bila speljala na krivo pot. In ker je bila rešena te teže, ni razumela več preteklosti.

Ona ni razumela več svoje drage preteklosti. A Mark jo je razumel tem jasneje. Na ramo mu je položila roko in lica so ji še vedno rdela: kri ji je le počasi zginjala z obraza. Plašna je bila ko zaročenka, ki se boji ljubkovanja in si ga vendar želi. In spomnil se je, kaj je pisala o Andreju Noransu: »Zgodilo se je, in v meni ni bilo veselja... V strahu sem ga ljubila.« In še se je pomnila tožeče popevke svojega dragega: »Zaradi strahu v Vašem srcu... zaradi upora, s katerim ste se branili-moje ljubezni in potem tudi svoje... ker Vam ne morem dati vse sreče, kakor bi rad... zato Vas ljubim.« — Da, ta drobna in nežna, toda gibčna in občutljiva stvarca, ki ji je mar le tega, kako bi si ga znova osvojila, ki je v čakanju tratila svoje moči, ona ga je izdala, a on jo ljubi! Izdala ga je, ker jo njegova duša in njegovo telo mučita, ker je ni dovolj čuval in ni dovolj zahteval od nje; on pa jo ljubi bolj ko kdaj prej in v svoji slabosti ji je to tudi priznal.

Prva se je obrnila ona. Molk jo je vznemirjal.

»Vidiš,« je rekel, »sneg naletava.«

Stopila sta k oknu. V stisnjenem obzorju sta videla le še koštanjev drevored. Na vejah, na drobčkanih vejicah so se kopičile snežinke ko beli cvetovi in tla so bila že bela, le tu in tam se je še dvigal kup suhega listja.

Ni li na ledeniku Proz preživela dolgo noč v divjem strahu, da bo živa pokopana z Andrejem Noransom? Toda ona ni mislila na to, on pa se je spominjal svoje poti z očetom Sonnierjem, ko je zaman iskal sledi, ki jih je bil zametel sneg.



Ljubljanski rotovž v megli. (Fot. Fr. Krašovec.)

Stvari se menjavajo, pokrajine se spreminjajo v letnih časih in po vremenu; na človeško življenje pa ostane spomin, ki je negibno, večno življenje, spomin, v katerem ni moči ničesar zabrisati. Tudi ona je morala to vedeti; kako bi mogla pozabiti? Je li morda res, kar ji je govoril prior, da je v tem bivanju v spominu več življenskih moči nego v nas, in tam se to, kar je, ne zamenjava s tem, kar je bilo?

Ni točno vedela, kod ji blodijo misli, vendar je slutila smer, v katero se je ta misel znova izgubljala. Da se znebi zlega sna, je izustila Julkino ime, a tudi ti čudodelni glasovi ju niso mogli zblizati. Za hip je opazovala njegove zaprte ustnice, ki so hranile skrivnost, v katerih je trepetalo eno samo vprašanje, ki se niso hotele odpreti in jih tudi poljub ne bo razklenil, dokler se ne bodo odprle same. In tedaj se ji je zazdelo, da je prišel čas, da ona najprej spregovori. Vsa pogumna in zaeno bistrovidna je mehko vzdihnila, se stisnila k njemu in zašepetala:

»Poslušaj!«

Ob tej edini besedi je zaslutil, kaj hoče, in skušal jo je ustaviti:

»Ne, ne, Tereza! Na Svetem Bernardu sem prisegel, da nikoli ne bova govorila o tem.«

»Ti, da! Toda jaz nisem prisegla.«

»Molči, prosim te!«

Kljub ugovoru je nehote nadaljevala:

»Moram, Mark, ker hočem biti srečna s teboj. Brez tebe nisem bila nikoli.«

Kaj naj bi mu še povedala? To je odpoved. Komaj se je tega zavedela in vendar se je nekam zgrozila radi teh besed. Odpovedala se je, zatajila se je in zdaj je njega sram namesto nje.

»Molči! Ohrani svojo ljubezen nedotaknjeno! Te žrtve ne zahtevam od tebe. Kljub temu te bom ljubil.«

Toda njej ta velikodušnost ni bila všeč. Bala se je, da je v svoji velikodušnosti ne ljubi več. Zakaj ljubezen ni velikodušna. S praznimi rokami je prišla k njemu: zakaj ji zopet veže roke? Ne vidi se jasno, ker ji odpušča to, da je ljubila, medtem ko se je ona obtoževala svoje krivde. Pred njenimi očmi je bil le Markov obup, ki se je v ponosu, onemoglosti ali blazni brezbriznosti hotel dvigniti nad človeštvo in ni razumel, da bo v tem boju izgubil mesto in čast gospodarja v družini, pa se je zato pogreznil v bedno nevoščljivost.

»Ah, nikoli me ne moreš imeti rajši kot si imela onega!«

Rada bi ga bila prepričala. Če bi bilo potrebno, bi se mu bila tudi spovedala. Vsa je bila vdana sedanjosti in prihodnosti. Pripravljena je

bila, da vse žrtvuje za te dni. Mehko, skoraj ne-hote je začela:

»Mark, vedno sem imela tebe rajši. Poslušaj, moraš poslušati. Tam gori, na ledeniku, kjer sva se izgubila, sem ga videla, ko je umiral, in za-tisnila sem mu oči...«

»Vem, vem! Molči!«

»Ne! Ker ne veš, kaj sem storila potem.«

Mark se je vzel pokonci, jo začudeno po-gledal in čakal, kaj še pride, kakšna muka ga še čaka:

»Kaj si storila?« je ponovil.

Topot je odlašala ona, zavračala je privid.

»Joj, grozno je!«

Mark je ponovil:

»Kaj si storila?«

S povešenim čelom se je odločila in ramena so ji trepetala v nevidni grozi:

»Poiskala sem košček kruha, ki ga ni mogel snesti. Bil je trd in zobje so mi šklepetali. Pa sem ga snedla ob njem. Hotela sem živeti.«

Oba sta umolknila, kakor bi bila skupaj za-krivila grd zločin. In nato je končala:

»Od tistega večera, tistega groznega večera sem klicala tebe, sem klicala Julko.«

Ni vstala. Vsa izčrpana je zopet pričela ječati kakor na gori, ko jo je slišal oče Sonnier, ki je plezal na ploščo, da ji pomaga.

Kaj ji Mark ne bo priskočil na pomoč? Položil je roko na povešeno glavo, kjer ni bilo več težke kite. Kakor globočino brezna je premeril grozovitost ljubezni, grozovitost, ki njemu ni prizanašala in ga je mučila, ki pa se je zdaj znosila nad mrtvecem in ni vedela, da se je doteknila preteklosti; grozovitost, ki jo je občutil on le zato, ker je bil mož in bolj razumen nego ženska, ki ne zna razsodno misliti, in nima v sebi toliko živalskega nagona kakor te.

Odslej hoče skrbno paziti na nežno, preprosto in nevarno Terezino srce.

Tega zaklada ne sme zaupati slabosti in pri-lizovanju, ta zaklad mora neprestano čuvati z orožjem v roki.

Na Svetem Bernardu je v navdušenju našel resnico. Oduščenje, ki ga je napolnilo z nepopisnim veseljem, je bilo sad tistega, kar je bilo božanstvenega v njem. Toda zaradi človeške slabosti more to oduščenje, ki očiščuje, človeka tudi ponižati. Izmaliki se in kmalu odpušča še podlost. V Cauxu je to spoznal, ko ga je zapustil ponos in ga je prevzela divja sla po uživanju. In morda je bil ta padec potreben, da ga je pripeljal do ponižnosti in prizanesljivosti. Od ljubezni ni več smel zahtevati svoje in Terezine sreče, ampak le

še moč notranje spopolnitve, ki nam obogati življenje, ki se veča do konca preko izgubljene in preživete mladosti. Nikoli več ne bo srečen, nikoli ne bo užival one sreče, ko človek pozabi nase in čuti, kakor bi se potapljal v čisti vodi. Toda je li bil tako srečen takrat, ko mu je izročila svoje zaupanje in svojo mladost? Toda to odslej ni bilo več važno. Naj bi za vedno padlo breme z nje, ki je sklanjala glavo pod težo spominov. Odvrnila se je od preteklosti in bolje nego on se je vdala sedanjosti. Celo srečna bo še ob njem, če bo našel v sebi moč, da nje ne bo iskal več v preteklosti, da hrani zase svojo skrivno žalost, kadar se bo znova pojavila v njem; nima več pravice, da bi se pritoževal.

Tako je našel pot v prihodnost, tako bo tudi našel svoj in njen mir.

»Tereza!« je rekel odločno, »dvigni glavo! V obraz ti hočem pogledati. Zdaj, da, zdaj sva z lastnimi rokami pokopala preteklost. Znova ti vračam svoje oduščenje s Svetega Bernarda, toda zdaj prostovoljno. Verjamem vate. Moja žena si.«

Njegova žena? Zravnila se je in ga zaupno pogledala, nato pa povsila oči, preplašena in nerodna kakor zaročenka; tako velik, oblasten in velikodušen se ji je zdel; čutila je, da je obvladal sebe in njo, in ponosna je bila, da ga je lahko imenovala svojega gospodarja. Še pravkar je objokovala svoj greh. Čar ljubezni in življenska moč sta ji vrnila duševno svežost. Le ena misel jo je še mučila in ji gnala kri v glavo, kajti začevala je novo življenje:

»V Cauxu ne bi bila mogla biti tvoja, če ne bi bila že prej...« je zašepetala.



Ljubljana v zimi (pogled z Gradu). (Fot. Fr. Krašovec.)

IX.

Drugo jutro se je čudil, ko je ni našel poleg sebe, ne v hiši.

»Kje je?« je spraševal staro Ančko.

»V cerkvi, sveti Bog! Mašno knjigo je imela.«

V cerkvi! Odkar je pripeljala k domačemu ognjišču Maneto Durban in tudi sama živela ob njem, se je zopet oprijela svojih starih navad in svoje pobožnosti. V stari hiši jo je vse navajalo k temu. Ozračje, ki so ga posvetile pobožne žene, je imelo take lastnosti.

Mark je hitel za njo. Snoči in nekaj časa tudi ponoči je snežilo, toda solnce se je znova prikazalo in okoli njega je vse pelo in bilo radostno — kakor v njegovi duši. Nebesna modrina in modrina vode, ki je v jesenski megli obledela, se je družila z bleščečo se belino travnikov, bregov in gorá. Ivnato drevje je bilo vse v cvetju kakor spomladi jablane in mandeljni; solnčni žarki so se dotikali teh snežnih cvetov in jih pozlatili in pordečili. Kostanji v drevoredu so veličastno razodevali svoje bogastvo.

Mark je pri vratih le za hip pogledal na ta praznik prirode. Bolj ga je zanimal odtis malega čevlčeka na belih tleh. Sledil je stopinjam, ki so ga vodile v cerkev na Publierju. Ko je prišel tja, je pravkar pozvonilo. Maša se je končala. Na vratih se je prikazala Tereza v belem plašču. Zardela je, ko ga je zagledala, on pa je mislil na snežno cvetje, ki ga je pordečilo solnce. Prenovljena priroda se je zlivala v soglasje z obnovljeno mladostjo.

Preden je odšel od oltarja, je duhovnik izrekel svete besede: »Pojdite v miru!« Ta mir je Tereza občutila v srcu.

Mark je občudoval njen obraz, njeno lahko hojo in priznal, da je imel prior na Svetem Bernardu prav, ko je dejal, da človeška volja nima moči zbrisati grehov, razen če se opira na božjo pomoč.

Kljub hudemu mrazu sta se le počasi vračala, da bi bolje slišala v sebi redni in umerjeni utrip srca. Malo pred hišo sta se ustavila. Obrnila sta se in videla v snegu svoje stopinje, ki so se često ujemale druga z drugo.

»Tu sva se zaročila, še veš?« je rekla ona.

Stopala sta po stopinjah davnih dni.

On pa se je spomnil in vedno se bo spominjal svoje poti na ledenik Proz, kjer je oče Sonnier iskal sledove strašne žaloigre in jih ni našel, ker jih je bil zametel sneg. Tako sta njegovo odpuščenje in njeno pozabljenje zametla preteklost, kakor je sneg zametel sledove.

»Terezika moja!« je rekel, kakor na Svetem Bernardu.

Te nežne besede, s katerimi jo je poklical kakor otroka, je imela ona najrajši. V njih je videla svojo slabost in želela je, da jo vodi in da se mu sme izročiti.

Lahko bi mu bila odgovorila: »Ti edina ljubezen moja!« Tako je bila vsa v sedanjosti. Brez zle misli bi bila izgovorila te besede. Na ustnice pa so ji nehote prišle druge, ki jih še nikoli ni bila izrekla:

»Življenje moje!« je zavzdihnila.

Na Kalvariji Proz je razmišljal v svojem obupu: »Na svetu je le ljubezen.« In kakor bi menih odgovarjal njegovemu premišljevanju, je dostavil: »Tudi življenje je...«

Življenje, ki je vedno nemirno, trdo in svobodno ko četa na pohodu, ki celo preteklost uporabi, da ustvari sedanjost; življenje s svojimi zakoni, ki zahtevajo red, in kaznimi za vse, ki te zakone kršijo; življenje, ki je zmožno veličine in popolnosti, življenje s svojim večnim hrepenenjem po miru, ki ga doseže z bojem, z neizpolnjenimi željami, s svojo globoko samoto in bridkostjo; življenje, ki vodi k Bogu ali v propast; tisto življenje, ki je močnejše od ljubezni, katera živi v njem...

Iz anatomije.

O snoveh v našem telesu (Co₂).

Dr. Janez Plečnik.

Rekli smo, da naše telo je prilika peči. Govorili smo o kurivu (hrani) in jasnili smo gorénje kuriva. Zadeva je postala jasna v grobem; nismo se dotikali podrobnosti, in dosti je teh. Vodilo ne bi v pravo — mislim —, če bi že danes skušali jasni podrobnosti. Dodati pa je vendarle nekaj stavkov, ki naj pokažejo na steze in stranpóti.

* * *

Zložimo grmado; zložimo jo kar le možno skrbno ter naberimo le mehak, zdrav, suh les zanj — grmada ne bo zagorela in ne bo gorela, če je ne prižgemo. Ni lahka zadeva prižgati grmado, če nimamo ognja, če nimamo šibic (žigic, žveplenk). Šibica je majhna stvar — grmada pa ne gori brez nje. Ne upepelimo le grmade — upepelimo vasi, mesta, gozdove s šibico. Šibica, ki z njo prižgemo grmado, dá premajhno toploto, da bi grmada zagorela ob njej, če ne zložimo grmade prav: trebamo papirja, suhega dračja in vejičja in trebamo naložiti šele na to sehličje polenčka, polena in bruna — potem šele bo prižgana grmada gorela.

Zložimo grmado kar le iz šibic, papirja in dračja; prižgimo tako grmado, pa bo vzplamtela ter bo zgorela v nekaj minutah in ne bo od nje ne

(trajne, uporabne) gorkote, ne (trajnega, uporabnega) plamena. Taka grmada je za nas (za vsakdanjo potrebo) nerabna.

Tudi neprestojne oskrbe je treba pri goreči grmadi: treba je prelagati polenčke, treba jih je zasukati, zavrteti; to delo ni težko, tega dela ni mnogo; grmada pa (rada) ugasne, če ne opravimo tega dela: nujno je to delo, kot so šibice nujne.

Grmada taka ali taka je (za nas skoraj) neporabna: odvisna je od vsakega vetra, od vsakega dežja; porabimo nerazmerne količine kuriva pri peki ali kuhi na (prosto goreči) grmadi. Kurivo dá (nam) svojo večnost (energijo) v dobri ali v najboljši meri šele, če ga kurimo v peči, če ga kurimo v »zaprti« grmadi, če napravimo stene okrog grmade.

Storili pa ne bomo peči iz kuriva samega; napravili ne bomo peči iz lesa, ne bomo zgradili peči iz lesenega ali kamenega oglja, saj peč bi sicer tudi sama gorela in zgorela in mi bi trebali kar novih in novih peči.

* * *

Rekli smo, da gorimo, da naše telo je prilika peči. Pa: peč se ne giblje, ne dela — mi pa se gibljemo in delamo. — Poznamo peči, ki se gibljejo, se premikajo, ki delajo — parni (in drugi) stroji so takšne peči. Kurivo gori v parnem stroju in oddaja vodi v kotlu svojo večnost (kot toploto); nastala para pritisne na kolesje in parni stroj se zgane, vozi, vleče, dela.

Parni stroj je torej — danes za nas — iz trojih raznoterih delov: peč, ki v njej (kurivo) kurimo, je en del; kurivo, ki ga žgemo, je poseben drugi del; zložniki »stroja« (kotel, kolesje, vzvodi) so tretji del. Pa je jasno: peč in zložniki stroja ne smejo biti zgrajeni iz kuriva, sicer bi v es stroj gorel in bi (bržčas) zgorel, preden bi se premaknil, preden bi delal. In res je tako: premog (bencin, alkohol, petrolej) je kurivo pri (parnih) strojih, in to kurivo je ogljik ali pa ogljikovi spojki — peč in »stroj« sam sta pa (po navadi) iz železa (Ferrum, Fe).

Rekli smo, da gorenje je spajanje (katerekoli) snovi s kisikom. Pa železo (peč in »stroj«) tudi gori: železo (Fe) pripaja (na vlažnem zraku) kisik (O) in nastane rja ($Fe + O$). Železo torej tudi gori — pa drugače gori od (navadnega) kuriva (nastaja $Fe[OH]_3$) in gori počasneje in teže. Saj vemo: vsaka (železna) peč končno tudi sama »pregori« in »zgori«; vsaka peč končno uniči »samo sebe«; tudi pečnice lončene peči se končno razrahljajo, nekam strohne, razpadejo; vemo: treba je (sčasoma) ene ali več novih pečnic, treba je peč preložiti, treba je peč zakrpati; končno ni pomoči in treba je kar nove peči.

Ne puščajmo pa v nemar, da ogromne količine kuriva gredo skozi peč, preden je poprava peči potrebna, preden je treba nove peči. Porabimo torej mnogo snovi (kuriva, goniva) za gorenje in porabimo le neznatno snovi za popravo, za zakrpanje peči. Vemo tudi: raznoterega kuriva trebamo za raznotere peči (stroje): kurimo te peči (z najboljšim uspehom) s premogom, one z drvimi, one z bencinom, one s petrolejem; saj stroj na bencin ne dela, če ga kurimo s premogom.

Še nekaj! Kurivo v peči dogoreva in neprestojno nalaganje novega kuriva je nujno. Stopiti po vsako bruno posebej v hosto in iti po vsak kos kamenega oglja posebej v rudnik, ni pridno. Pa res: založimo se s kurivom; nabereemo si drv in premoga v zalogo; pa znosimo si založno sklado ob časih, ko peč (stroj) manj dela ali kar počiva. Pripravljamo si za peč (stroj) dvojno zalogo: skládimo si »veliko« zalogo, ki je (krajevno) oddaljena od peči, in zložimo si »malo« sklado podnétka in kuriva »za prvo potrebo«, za prvi naložek pri nepredvidenih potrebah. — Tako pri zaresni peči, pri zaresnem stroju.

Pogledali bomo — danes le na prvo roko —, v koliko moremo primerjati zadeve zaresne peči z zadevami našega telesa, ki je prilika peči (stroja) — trdili smo namreč to.

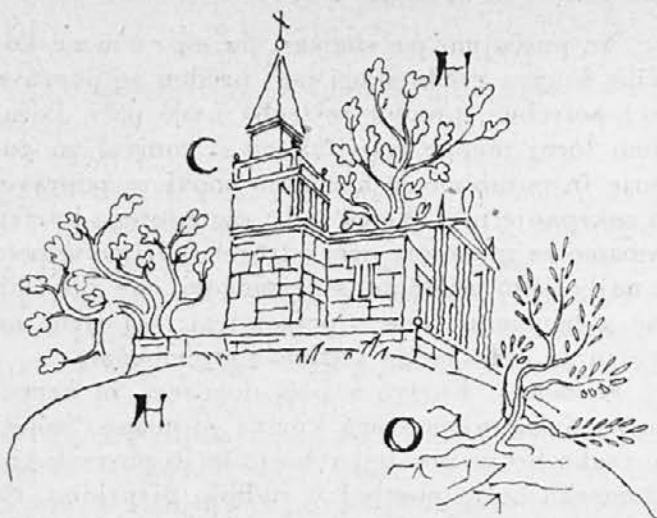
* * *

Spojki, ki je tudi ogljik (oglénc; C) v njih, imajo ime organski spojki. Telo živin (rastlinskih in živalskih) je storjeno pretežno iz organskih spojkov.

Organskih spojkov je kar nebroj in ni niti govora o tem, da bi kdorkoli (dobro in iz lastnega) poznal »res večje« število teh spojkov. Organski spojki — znanih (opisanih) je krog 200.000 — so popisani v knjigah in kemik pogleda te popise po potrebi, kemik poišče opise po potrebi v knjigah in ne pride mu niti na um, da bi si zapomnjeval lastnosti posamnih organskih spojkov.

Pogled v okolico nam kaže nebroj živinskih vrst in vsaka vrsta je drugačna, vsaka je različna od vseh drugih; vsaka vrsta se giblje po svoje, diši po svoje, je barvana po svoje. Pestrost živin v gibanju, v duhu, v barvi zavisí od raznoličnosti zložnikov; pogled v okolico stori torej kar verjetno, da je res nebroj raznoterih zložnikov, raznoterih organskih spojkov.

Kemiki so porazdelili vse te nedozirno številne organske spojke v skupke in govore: neki organski spojki spadajo v skupek »alifatičnih« spojkov, neki v skupek »izokarbocikličnih«, neki spadajo v ta —, neki v ta skupek, neki — spadajo v skupek beljakovin (Eiweißstoffe; Proteine). Kemiki sami niso docela zadovoljni s porazreditvijo.



Ne bavimo se s kemijo pa bomo (nad vse samovoljno) porazdelili organske spojke v tiste, ki nas danes brigajo, pa v tiste, ki nas (zaenkrat) ne brigajo. Govorili bomo le o spojkih, ki so danes (za nas) pomembni, in razvrstimo te spojke takole:

Neki organski spojki imajo ime močiči (Kohlenhydrate, ogljikovi vodiki) in štejemo raznotere močiče (šterke, škrobe) in raznotere sladkorje v vrsto močičev:

neki organski spojki so masti — in štejemo raznotere živinske (živalske in rastlinske) masti (olje, svinjska mast, loj naše kože, vosek, stearin) v to skupino;

neki organski spojki so beljakovine.

Močiči so spojki ogljika (C) z vodikom (H) in kisikom (O). — Neki (malo jih je) sorodniki močičev so spojki ogljika (C) z vodikom (H), kisikom (O) — in dušikom (N). (Glukozamin je tak spojek.)

Masti so tudi spojki ogljika (C) z vodikom (H) in kisikom (O). — Neki (za naše živetje dobro važni) sorodniki masti so spojki ogljika (C) z vodikom (H), kisikom (O) — in dušikom (N). (Lecitin je tak spojek.)

Masti in močiči se torej ne razlikujejo po sestavnih; sestavniki so pa drugače zloženi pri močičih in drugače pri masteh. — Predstavljam si cerkvico (C); dva hrasta (H₂) in ena oljka (O) naj rasto ob cerkvici. Predstavljam si to vse kot skupek CH₂O (= cerkvica + 2 hrasta + oljka). Skupek: C-erkvica + 2 H-rasta + 1 O-ljka bo po videzu, pa tudi po zemlji, tudi po senci povsem drug, če oljka stoji pred cerkvenimi vrati in hrasta stojita po eden ob vsaki strani cerkve, in bo povsem drug, če raste oljka ob eni plati cerkvice in stojita hrasta skupaj ob drugi plati. Dosti je še drugoličnih razpostavitvev. Skupek: cerkvica + oljka + hrasta ne dela torej raznoter vtis radi zložnikov in je medsebojna lega zložnikov, ki odloča o vtisu. — Znanstvenik, ki bo zmajal z glavo nad skupkom C-erkvica + H-rast + O-ljka, naj pogleda, na katere predstave podlagi je F. A. Kekule von Stradonitz leta 1865 napisal svojo »teorijo o bencolih«.

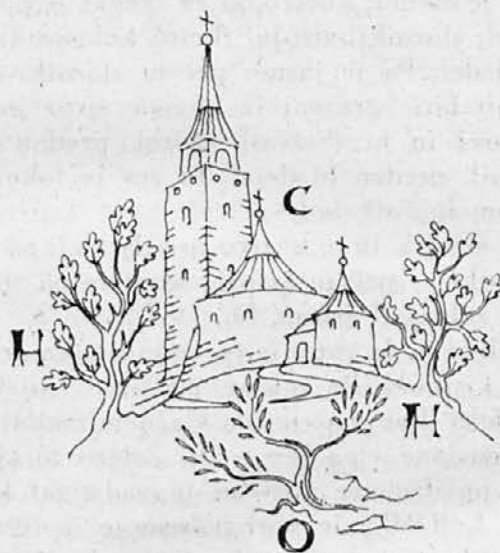
Beljakovine so spojki ogljika (C), z vodikom (H), kisikom (O) in (vselej tudi) z du-

šikom (N) in žveplom (S; Sulfur). — Ne bomo skušali podrobneje opisati beljakovin: nihče ne pozna podrobnejše zgraje beljakovin. Vemo pa cno: vsa živ (ves protoplazem) našega telesa (in živin sploh) je storjen iz beljakovin (C + H + O + N + S) in vemo: prav vsak živinski rod ima prav svoje beljakovine — človek ima prav svoje, lev prav svoje, krompir prav svoje. Trdijo kar splošno celò to, da posebne, svojitne beljakovine so v vsakem (posamnem) bitju; vsak posamen človek ima torej (nekatero) prav svoje beljakovine, vsaka mačka prav svoje, vsaka repa, vsak osat ima (prav) svoje. (Najmanj) toliko raznoterih beljakovin je, kolikor je posamnih živin, in vemo, da je krog 2.000.000.000 le človekov.

Živ (protoplazem) pa je, ki čuti in ki se giblje. Celica je storjena iz živí, pa je torej celica (in nje beljakovine) tisto, ki v njem hranivo gori; celica je torej »peč« in je »stroj«, ki ga kurivo greje in goni; kurivo je pa hrana celice.

Vemo tudi, da so močiči in masti tisti organski spojki, ki so nam (človekom!) pripravno hranivo in gorivo, in še to vemo, da beljakovine celic (pri človeku) ne nastajajo iz masti in močičev. Celica je torej iz drugačne snovi nego kurivo; celica je kar res »peč«.

Umevno nam je sedaj, da trebamo beljakovin (mesa) v hrani le toliko, kolikor jih zahteva »obraba peči«, in vemo, da trebamo le malo snovi za popravo peči. Beljakovine so drugačni spojki od močičev in masti, pa torej drugače »gore« od teh, drugače razpadajo, drugače se spajajo



s kisikom. Skušnja kaže, da (človeki!) res potrebujemo le malo mesa, jajc, sira (beljakovin) v hrano in da potrebujemo neprimerno več »pravega« kuriva: močičev (kruha) in masti (živalskih ali rastlinskih). Skušnja kaže celò, da se (človeki!) ne moremo prehraniti z mesom.

Precěj enakomerno prehranjamo naše telo dan za dnem; jemo precej iste količine dan za dnem — dela pa ne storimo vsak dan istega; časih delamo več, časih manj; časih počivajo celice telesa, časih celice telesa čez navado dosti delajo. Navadno je, da jemo ob nedelavnih obilneje in da jemo ob delavnih manj. Jemo torej ob nedelavnih nekaj čez »potrebo«. Telo ne odkloni in ne zavrže take zmerno »čezmerne« hrane. Telo spravi in shrani tako zmerno čezmerno kurivo. Telo ima dvojše shrambe za čezmerno hrano: ena teh shramb je podkožno tkivo (in kostni mozeg) in so jetra druga shramba.

Maščevina pod kožo — to je obče znano — se zbira, če smo zdravi in če obilo jemo (lica se napolnijo; koža je »napeta«; trebuh se zdebili). Podkožna maščevina — tudi to je obče znano — se porazgubi (lica upadejo, trup postane vitek, koža se naguba), če malo jemo, če stradamo, če čezmerno delamo. Maščevina pod kožo je kašča, ki telo nalaga prebitke v njo ob tolstih časih; maščevina pod kožo je sklada, je drvarnica, ki je v njej shranjeno gorivo, potrebno za življenje ob daljšem stradežu.

Telesna peč potrebuje tudi »ročne« zaloge, zaloge za »prvo silo«, za »prvo potrebo«. Zaloga za »prvo potrebo« je zbrana in zložena v jetrih. Telo pospravi predvsem močiče v jetra. Močiči so dobro topni, urno goré in dajo dosti večnosti. Močiči, spravljeni v jetrih, stopijo v kri pri nenavadnih (krajših) telesnih naporih in omogočajo delovanje udov tudi ob (nekaj urnem) stradanju.

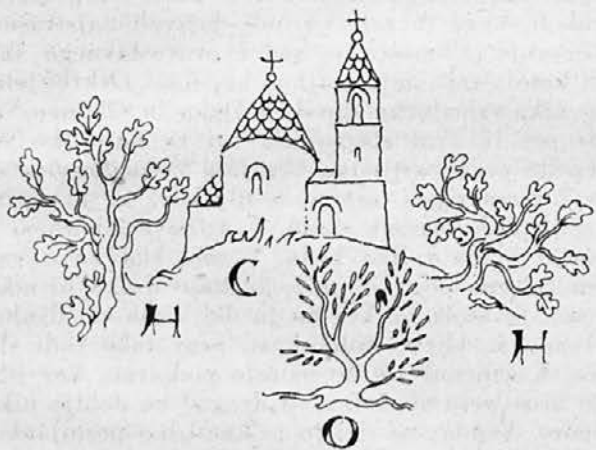
Skušnja kaže še, da hrana — povsem dovoljno odmerjena in povoljno sprejeta — ne zadošča, da hrana pravilno ne zgoreva v celicah, da nismo zdravi ob povsem dovoljno primerjeni hrani, da



Ti, hrani potrebni primeski, imajo ime vitamini. »Amini« so organski spojki, ki sta jim dušik (N) in vodik (H) na svojiten način pripojena. Neki teh aminov so za naše živetje nujno potrebni. Latinci so rekali življenju »vita«, pa govore o »za živetje potrebnih« aminih kot o »vitaminih«. Podrobna zgraja vitaminov ni znana; sile, zbrane v vitaminih, so deloma znane; ni pa znano, kako vitamini uveljavljajo svoje sile. Vitamini so torej podnetiva v našem telesu, so sile, ki prelagajo polenčke pri presnavljanju — prav malo jih je treba, nujni so pa le. Vitamini so (predvsem) v sirovem maslu, v svežem mleku, v raznih (živalskih) masteh, v jajčjem rumenjaku, v raznih semenih, v otrobih, v drožih.

Ni še prišla dobra prilika, da bi pisali več o teh podnetivih. Prav pa bo, če opozorimo na članek »o odmiranju pri živem telesu« (Mladika 1928, str. 416). Članek pripoveduje o roženični sehlici (keratomalacia), ki je tam pogosta, kjer ne rede živine, kjer ne uživajo mleka, kjer ne zabeljajo s sirovim maslom ter zabeljajo le z rastlinskimi olji. Med vojno se je roženična sehlica vselila tudi v države, ki so se polakmile denarja, ki so izvažale sirovo maslo v velikih množinah in ki jim je ostalo za lasten dom in za lastno mladino samo posneto in osiroténo (zentrifugiert) mleko. Take države so prodale, kar jim je zemlja in gruda dala, in so dobile v kope denarja, v hiše pa bolezen. Članek pripoveduje, da otroci postanejo ob nepravni prehrani bebeci, da so blede, da jim vrat nosi obsežno bučo namesto glave in da otroci kažejo zveržena, rahitična bedra namesto ravnih udov. Hrana takih otrok nima vitaminov, nima vsega, česar je treba; sirote dobivajo osiroténo hrano.

Slovcu rasto prava zdravila po poljih, po travnikih, po hlevih, po gozdovih, in ne rasto v tajnah ameriških in sploh ne v tajnah tovarn v tujih državah. Vitamini se drže presnega masla in otrobov in se ne drže akcij in zlatnikov. — Kranjc! z e m l j a tvoja je zdrava — —.



bolehamo, — če hrana nima nekih, po teži in meri nadvse neznatnih primesi. Zaresni peči treba šibic in podnetiva in je treba prelaganja kuriva pri zaresni peči. Vsega tega — smo rekli — je potreba le malo, vse to pa je le nujno. Velja vse to tudi za naše telo.



Križem po Bolgariji.

J. Šedivý.

V Staro Zagoro.

Od Plovdiva vodi ena železniška proga ob Marici proti jugovzhodu do obmejnega bolgarskega mesteca Svilengrad in nato preko Odrina v Carigrad, druga pa na vzhod k Črnemu morju. Pri Čirpanu, majhnem mestecu ob vzhodni progi, se še sedaj vidijo razvaline hiš, ki jih je podrl potres l. 1928. Ljudstvo je še vedno zbegano, ker se pogosto ponavljajo potresni sunki. Tudi ponoči zbeži ob potresu na ulico in nato na polje. Ob Čirpanu doseže železnica zopet predgorje Stare planine. Na majhnih gričih se vrsté vinogradi. Človek bi imel vtis, da je na Dolenjskem ali v Slovenskih goricah, če ne bi manjkale siromašne viničarske kočé in ne bi v ozadju omejevala razgleda z gozdovi pokrita Stara planina. Vinska trta uspeva tudi na ravnini. Grozdje je mnogo večje, jagode pa debelejše kot pri nas. Ker je grozdje poceni, ga mnogo prodajo v mesta. Za naše 3 Din dobite kilogram najboljšega grozdja. Tudi vino je poceni. V boljših hotelih ni dražje od 16 levov (7 Din), v navadnih gostilnah pa ga točijo po 12 levov (5 Din).

Čim bolj se bližamo Stari Zagori, tem lepše so kmečke hiše in tem bolje je obdelana zemlja. Tukaj so namreč najbolj napredni kmetje, ki so skoraj vsi pristaši poljedelske stranke pokojnega Stambolijskega. V vlaku so me sopotniki opozarjali na to in ono, nobeden pa se ni upal spustiti v razgovor o notranjepolitičnih razmerah. Ko sem na hodniku videl majhno gručo, ki je z živahnimi kretnjami šepetaje o nečem razpravljala, sem vlekel tako dolgo na uho, dokler nisem spoznal v njih zemljedelskih organizatorjev. Ko sem jim povedal, kdo sem, so mi kakor iz rokava stresali nasilja sedanje vlade proti zemljedelskemu gibanju. V nekaterih krajih prisilijo vladni organi z ječo, da njihovi župani prestopijo v vladno stranko, drugod naložijo njihovim pristašem neznosne davke. Zato je v vsaki vasi organiziranih v zemljedelski stranki samo 10—12 najtrdnejših in najpogumnejših kmetov, in sicer radi tega, da ima vsak kraj na strankinem občnem zboru svojega zastopnika in da more strankin izvršilni odbor zvedeti za težnje ter težave vsega bolgarskega kmetskega prebivalstva. Samo ti dobivajo tudi strankino glasilo »Zemljedelsko znamenje

(zastava). Za mojega bivanja v Bolgariji je sklicala Zemljedelska stranka svoj občni zbor v Sofijo, kjer bi bilo mogoče pripraviti prenočišča za tisoče kmetov, ki bi naj dokazali vladi in zastopnikom tujih držav, da je kmečko ljudstvo proti sedanji vladi in proti Italiji. Četudi vlada po bolgarski ustavi in bolgarskih zakonih v Bolgariji popolna svoboda združevanja, vendar je ministrski predsednik Ljapčev zabranil občni zbor v Sofiji in ga dovolil v majhnem mestu Pleven, kjer je mogoče pozimi spraviti pod streho komaj sto tujcev. Prav ista vlada je tudi prepovedala postaviti pokojnemu Stambolijskemu nagrobni spomenik.

Stara Zagora je eno izmed najlepših bolgarskih mest. Vse ulice so široke in lepo tlakovane. Med hišami se visoko dvigajo vitke ciprese in topoli. V mesto vodi od kolodvora cesta skozi lepo urejen park. Nobena hiša ni starejša ko petdeset let. Ko so po uspešni bolgarski vstaji in srečnem napredovanju Rusov l. 1878 v rusko-turški vojni morali Turki zapustiti Staro Zagoro, so mesto zažgali in je popolnoma pogorelo. Mesto in okolica sta mnogo trpela l. 1923, ko so pristaši sedanje vlade ubili Stambolijskega in z njim okrog 50.000 kmetov in delavcev. Okrog Stare Zagore so se kmetje najbolj junaško borili proti nasprotnikom Stambolijskega in zato so tudi doživeli najstrašnejše maščevanje. V mestu je sedež pravoslavnega škofa. Tudi katoličani imajo majhno kapelico. Oskrbujeta jo redovnika vzhodnega obreda o. Todor in 82letni o. Vasil, čigar oče in brat sta prelila kri za katoliško vero. Poleg dušnega pastirstva vzgajata in pripravljata na 6. in 7. gimnazijski razred 8 dijakov, ki bi se radi posvetili duhovskemu stanu. V njihovem bornem stanovanju vlada velika beda. V sobi starčka o. Vasila razen železne postelje, mize in umivalnika ni nikake opreme. Še stola ni, ker ga je dal dijakom. Rjuhe so zakrpane že bogve kolikokrat, prav tako tudi slamnjača. Katoličani jih ne morejo podpirati, ker jih je malo in so zelo ubožni, a od drugod ne dobijo nikake podpore. Vendar pa držijo to katoliško postojanko in objemajo v svoji ljubezni tudi svoje pravoslavne brate. Sam sem bil priča, kako so jih pravoslavni starši pozivali, naj osnujejo katoliško gimnazijo, da se jim ne bodo otroci izgubljali v državni. Zanj pa si pravoslavni vsaj v začetku ne upajo prispevati, ker se bojé preganjanj nahujskanih prenapetežev.

Kakor vedno so me tudi v Stari Zagori spremljali preoblečeni policaji. Bil sem baš v hotelu pri obedu.

ko prisede k meni eleganten gospod, mi nerazumljivo zamrma svoje ime in začne govoriti z menoj v angleščini. Trajalo je dolgo časa, preden sem ga prepričal, da ne znam angleški. Zdelo se mu je čudno, kako sem mogel biti potem pri angleškem konzulu, češ, da ima njegov brat trgovino blizu angleškega konzulata in da si je zapomnil moj obraz zato, ker sem njegovemu bratu zelo podoben. Res sem se zaustavil v Stari Zagori šele na povratku od Črnega morja in sem bil prejšnji dan res v Burgasu pri angleškem konzulu skoraj pol-drugo uro, vendar sem to odločno tajil. Začel je govoriti z menoj najprej v nemščini, ali ko jaz nisem hotel, pa v češčini in bolgarščini. Iz razgovora sem se prepričal, da je res videl Prago, nisem mu pa verjel že radi njegove izgovarjave, da je Čeh in da ima dobre zveze s češkoslovaškim poslanstvom. Skušal je napeljati razgovor na taka vprašanja, ki me zanimajo, nato pa je v tem razgovoru nepričakovano stavil vprašanja, zakaj sem prišel v Bolgarijo. Bil sem ne samo oprezen, ampak skrajno nezaupljiv. Vse moje zvijače, da bi se ga odkrižal, so bile brezuspešne. Z izgovorom, da mi razkaže med potjo še neke znamenitosti, me je spremil celo na kolodvor. Imel sem samo to korist in tolažbo za izgubljeno svobodo, da mi je nosil ročni kovčeg.

V Rožni dolini.

Kakor je za Češkoslovaško značilno plzenjsko pivo, tako je za Bolgarijo Rožna dolina. Plzenjsko pivo so skušali proizvajati tudi drugod na popolnoma enak način, ali vendar nikakor ni mogoče dobiti enakega okusa, ker plzenjskega podnebja ni mogoče nikamor prenesti. Prav tako se niso posrečili poskusi, ko so prenesli rože iz Bolgarije v druge države in so jih gojili na enak način. Vrtnice dobro uspevajo in imajo najlepši vonj samo v Bolgariji, in sicer v ozki dolini reke Tundže, ki se vleče od zapada proti vzhodu severno od Stare Zagore. To takozvano Rožno dolino ščitijo pred severnimi in vzhodnimi mrzlimi vetrovi vrhovi Stare planine. Pomladanski južni vetrovi bi utegnili cvetju škodovati, ali pot v Rožno dolino jim zapira kakih 900 metrov visoko hribovje, katero jo deli od Trakijske ravnine. Vsak kmet ima nekaj orolov polja, nasejanega z rožami. Sredi maja začno cvesti in takrat se vsa 70 km dolga dolina spremeni v en sam vrt čudovito lepih rumenkastih in rdečih vrtnic. Kamor sega oko po dolini, vsepovsod sam cvet. Nepopisljivo prijeten vonj še poveča vtiske, ki jih ni mogoče pozabiti. Mnogo poezije je v trgatvi, toda naša trgatev se ne more niti primerjati z nabiranjem vrtnic. Vrši se od srede maja do srede junija. Zjutraj, ko se prikaže iznad dolnjega toka reke Tundže jutranje solnce in se igra z njenimi srebrnobelimi valovi, ko je vonj vrtnic najprijetnejši, tedaj se sklanja med pesmijo in nedolžno šalo na stotine bolgarske mladine h grmovju vrtnic, ki je posejano z biseri jutranje rose. Vozovi s cvetjem vrtnic se polnijo in hité k tovarnam v mesto Kazaulk. Te tovarne so bile v čeških rokah, a zadnje leto so večino delnic pokupili Italijani. Vrtnice gredo nato v tovarne, kjer delajo iz njih znamenito rožno olje. Nekdaj so jih kuhali v navadnih kotlih, kakor pri nas žganje, ali tako delo se sedaj več ne izplača. Kilogram vrtnic stane tri do pet levov (1-20 do 2 Din). Za kilogram rožnega olja je potrebno 3000—4000 kg vrtnic. Kljub temu pa zaslužijo tovarnarji pri enem kilogramu rožnega olja po 15.000 do



Rožna trgatev.

20.000 Din. Zakaj 1 kg rožnega olja stane v našem denarju 50.000 Din. To najdražjo dišavo na svetu izvažajo večinoma v Ameriko, Francijo in druge bogate države. Tudi pozimi živé ljudje v samem cvetju: vsi okraski na hišah ter vsi naši in ženski narodni noši kar mrgolé od cvetja in rož.

Ob Črnem morju.

Moja mošnja se je vedno bolj nevarno-praznila, vendar pa mi je še dovolila pot k Črnemu morju. Iz Rožne doline sem se vrnil z avtomobilom v Staro Zagoro, kjer sem še ujel večerni brzovlak, ki pelje v Burgas. Bil sem sicer utrujen, vendar nisem mogel zadremati. Spanec so mi odganjali nepozabljivi vtiski in radostno nestrpno pričakovanje, da bi že skoraj zagledal Črno morje. Zanimala me je že njegova barva. Spomnil sem se, da sem v neki knjigi čital, da plavajo po površini Črnega morja nekake morske rastline, ki mu dajejo črno barvo. Vprašal bi sopotnike, toda bilo me je sram. Zato sem se tem bolj začudil, ko sem v jutranjem solncu zagledal v daljavi sinjo barvo Črnega morja. Svojega imena namreč Črno morje ni dobilo po svoji barvi, ker črno nikdar ni. Egejsko morje imenujejo Bolgari Belo morje. Ker je Belo morje vedno precej mirno, Črno pa vedno burno, zato so ga v nasprotju z mirnim Belim morjem krstili za Črno.

Ob Črnem morju leži mesto Burgas, ki je bilo pred 70 leti majhna vas s 74 kočami, sedaj pa je največje bolgarsko pristanišče in šteje okrog 40.000 meščanov. Ko sem se sprehajal ob obali, so se mi vsiljevale v spomin slike iz preteklosti. Tu so se nekdanj naselila traška plemena, ki so jih potem iztisnile od morja grške naselbine. Razna divja ljudstva, kakor Huni, Goti, Obri in druga, so si iskala tukaj začasnih bivališč. Okrog konca 6. stoletja so že bivala ob tem obrežju slovanska plemena. Leta 679 so pridrli iz Azije turkotatarski Bolgari, ki so si polagoma osvojili zemljo slovanskih naseljencev, a so obenem izgubili svoj jezik in se stopili s svojimi slovanskimi podložniki v sedanje slovanske Bolgare. Ob obrežju Črnega morja je preteklo v medsebojnih bojih mnogo slovanske in bizantinske krvi. Črno morje je skrilo v svoje globine mnogo ladij Ukrajincev in Rusov, ki so preko ruskih rek pogosto pripluli v trgovskih zadevah ali kot napadalci v Črno morje in odtod v sam Carigrad. Od 9. stoletja pa do svetovne vojne se je borila Rusija za Carigrad in za Črno morje.

Bolelo me je, ko sem videl vihrti na parnikih italijanske, nemške in angleške zastave, ne pa jugoslovanske. Slabo uslugo delajo sebi in Jugoslovanom tudi francoske šole, ker se profesorji v svoji pretirani narodni samozavesti nočejo učiti bolgarščine. V francoski katoliški gimnaziji, kjer hočejo sestre delati za

cerkveno zedinjenje pravoslavnih Bolgarov, sem našel samo eno sestro, ki zna bolgarski...

Popolnoma drugače dela italijanska propaganda. Njihovi učitelji in profesorji v italijanskih fašističnih šolah v Bolgariji znajo bolgarščino kakor rojeni Bolgari. Zato se jim tudi posreči, da napravijo iz bolgarske mladine italijanske fašiste, ki nosijo fašistovski krog in se sramujejo bolgarskega materinega jezika.

Kakor takrat me tudi še sedaj muči vprašanje: ali med 185 milijoni Slovanov še res ni toliko bratske ljubezni, da bi preprečili tuje zvijače in tuje izkoriščanje? Ali bo to mogoče za deset let, ko nas bo dvesto milijonov?

Jan Kochanowski.

Tine Debeljak.

2. Delo Kochanowskega.

Kochanowski se je rodil kot pesnik, t. j. imel je dar tvoriti lepoto z besedo, kar pa je s svojo voljo še razvijal s spoznavanjem in prebiranjem najlepših del iz italijanske in francoske književnosti, zlasti pa iz stare latinske in grške. Tako Kochanowski ni bil samo poet po božji volji, ampak tudi po svoji pridnosti, učenosti, kar je značilen znak tistodobnih pesnikov, šolanih ob Horacijevi poetiki. Tako je bil Kochanowski eden najizobrazenejših Poljakov svojega veka. Da pa prav spoznamo, kaj je tvorilo vsebino njegovega življenja, je treba, da pregledamo njegovo delo.

V dvorskih zabavljicah »Igračka« (fraszki) ga vidimo kot bistrega opazovalca okolja, v katerem se giblje, veselega in dobrohotnega kritika dvorskih napak in pomanjkljivosti. So to zbirke epigramov (puščic) »pijanah verzov«. Sam pravi: »Pijani so moji verzi, ker tudi sam rad pijem.« Taka razbrzdanoost je značilna za čas preporoda, ko so ljudje prvokrat po antiki začeli znova uživati razkošje življenja, ko ga je srednji vek odklanjal. Humorja je v teh zabavljicah toliko, da še danes vžgó. Dasi so ti epigrami le en del Kochanowskijeve slovstvene tvorbe in ne najvažnejši, so vendar preznačilni dokaz zasebnega življenja na dvoru poljskih kraljev in imajo obenem vrednost kot najboljši poljski epigrami pred Krasieckim v dobi, ko so take pesniške puščice kot povodenj preplavljale Evropo.

Zbirka »Pesmi« Kochanowskega so same poljske posvete pesmi. Prvi pri Poljaki je opeval ljubezen, prvi ženo in rodbinsko življenje. Od suhega posnemanja je Kochanowski poglobil pesem v čustvo, v srce. Sicer pa so povečini tudi njegove prve pesmi le takrat modno posnemanje Horaca, Properca, Katula in drugih latinskih pesnikov; celo Kochanowskega nabožne himne so prepesnitve latinskih ôd, slavospevov. V teh pesmih kaže Kochanowski »šlahti« pot, po kateri naj hodi, da bo vredna svetle tradicije. Napisal je tudi več patriotskih pesmi, slavospevov na kralje in njih bojne pohode proti Tatarom in Moskvi, kakor tudi njih poraze (vpad Tatarov). Govoril pa je prav tako kmetom o lepoti vasi, o idiličnem kmečkem življenju (po vplivu Vergila), o rodovitnosti zemlje, sušah in uimah. »Pesmi« pričajo, da je imel Kochanowski živ čut za dogodke svojega časa in jih tudi lepó izrazil, kakor se je pač naučil ob čitanju rimskih pesnikov, iz katerih je izšel. Brez sledu po teh pesem ni bila lepa, taka je bila šega tedaj.

Poleg »Pesmi«, poljskih in latinskih, in »Igračk« je še pred svojo glavno zbirko napisal pesem, ki je izmed najlepših njegovih, »Sobôtka« ali »Kresna pesem«, neke vrste ples po vaškem običaju, ko skačejo dekleta preko kresa, pojo o lepoti vasi in selskega življenja ter izdajajo svoja ljubezenska čustva. (Nekaj podobnega iz istega časa imamo v dubrovniški književnosti: Čubranovičeva »Jedupka — ciganka«, in edino ta pesem se tudi v vsej svetovni literaturi more primerjati s Kochanowskijevim ciklom). Čeprav se ni pobliže zanimal za staropoljske kmečke običaje, je vendar s to pesmijo zvezal šlaho s kmetom in je tako prvi glasnik demokratizma, ki se je šele v prihodnjih stoletjih razvil.

Glavno pesniško delo Kochanowskega pa so »Žalostinke« (Treny), ki jih je napisal l. 1579 po smrti svoje še ne tri leta stare hčerke Uršulke. »Te pesmi so tako pristni izbruh bolesti in na tako svojevrsten način izražen, da je svoje vrste edinstven v svetovni literaturi,« pravi o njem prof. Windakiewicz (v monografiji 1950), ki ga motri predvsem s psihološke strani kot sliko staropoljskega družinskega življenja. Dalje pravi: »Žalostinke so vledelo in je Kochanowski kot dušeslovec otroka prvovrstni umetnik v evropski literaturi. Kakor je Rubens zlasti radi portreta žene in otroka postal svetovno slaven, tako tudi Kochanowski s sliko smrti te svoje hčerke.«

»Žalostinke« so skupina 19 pesmi, ki tvorijo umetniško enoto in izražajo stopnjevanje očetovskega čustva o smrti otroka od obupa in dvoma v Boga zopet ponižnost pred Bogom in v vero v onostransko svidenje. In to takole: Pesmi I—VIII izražajo zunanji vpliv smrti: žalost, pogrešanje življenja, praznota v domu, obličje mrtvega deteta... Od IX. pesmi se pogreza Kochanowski vedno bolj vase, išče utche v antični stoični filozofiji, ki ga ne zadovolji: razum ga ne more potešiti. V XVII. se prične pesnikovo religiozno prerajanje, spozna, da ga je zadela božja kazen, in se z glasovi psalmistovimi zateče k Bogu. Humanist se je obrnil proti razumu, proti sebi: »Kajti izgubil sem prav vsako upanje, da bi me mogel samo razum rešiti.« V XVIII. pesmi že moli ponižni psalm k svojemu Gospodu, katerega človek spozna šele v nesreči. Zadnja, XIX. pesem pa kaže prikazen v sanjah: Uršulka v naročju njegove matere, ki ga vabita k sebi v nebesa.

S to vrsto »Žalostink« je Kochanowski poudaril krščanstvo svojega humanizma, kar pomeni pristno poljski razvoj tega duhovnega pravca.

V »Žalostinkah«, svojem najlepšem umotvoru, ki je zgrajen sicer na primerih iz antične literature, pa je ves pognal iz nepotvorjene srčne boli očetovske, stoji Kochanowski pred nami ne samo kot usmiljenja vreden oče, ampak tudi kot plemenit človek in globoko vdan kristjan. Tako versko vdan ni bil nikdar prej, dasi je često sredi najbolj razposajene in razbrzdane dobe pisal nabožne speve. Sicer pa Kochanowski ni nikdar jasno očrtal svojega razmerja do katoliške Cerkve (dasi je prejel nižje redove), njegova vernost je bila vedno naravnostni odnos duše do Boga brez vsakega posredništva. Sicer pa niti najmanje ni prišel v spor s Cerkvijo, nasprotno: postavil se je proti reformaciji... V tihoti svoje vasi se je poglobljaj vedno bolj vase in vzljubil sveto pismo zlasti radi lepote Davidovih psalmov, katere je sklenil prepesniti na poljski jezik. To odločitev poljski raziskovalci ne pripisujejo toliko verski potrebi kot lepočutni: hotel

je ob njih proti istodobnim prevodom psalmov in prejšnjim (že sv. Kinga jih je prevajala na poljsko!) pokazati moč poljskega izraza, obenem pa seveda zadostiti tistodobni duhovni potrebi. V teh prepesnitvah »Psalterja« je zablestela vsa izrazna poetičnost Kochanowskega, ki je (po Davidu) v domačem jeziku dal izraza prvokrat pristnim čustvom radosti in žalosti, razpoloženja duha, gnusa do ljudi... On je prvi povedal vse to lepo, poetično, kar se o poskusih prednikov ne more trditi. Kochanowskijev »Psalter« je postal prava zakladnica poljskega poetičnega jezika in ima vekovit pomen, kajti šele od tega časa ima poljski jezik zmožnost izražati vsako človeško čustvo, ki pretresa srca... Njegovi psalmi so bili nešteto krat komponirani in so kot taki ponarodeli ter se danes skupno pojo po cerkvah (»Kdor se v varstvo podá Gospodu...«) Samo v XVI. in XVII. stoletju je izšlo 25 izdaj psalmov, kar da misliti na njih izredno popularnost!

Še na par del Kochanowskega bi hotel opozoriti. Kochanowski ni pisal samo liričnih pesmi, tudi celo vrsto didaktičnih (Sátir ali divji človek, Historija o Čehu in Čehu, Razlaga čednosti, O divjosti pijanstva [Suzana, Zgoda itd.]), izmed katerih zasluži opombo verzificirana povest »Šah« (po latinski predlogi Vida), kjer opisuje tekmo dveh plemičev pri šahu za roko princeze. Ker nista končala partije do noči in sta jo hotela nadaljevati drugega dne, je ponoči princezinja prestavila figure v toliko, da je pomogla svojemu izvoljencu, ki mu je predla trda. S tem je Kochanowski ustvaril prvo poljsko rimano povest, ki ima za vsebino zgodbo dveh človeških src, in dal delo, ki je med najlepšimi v staropoljski poeziji. — Predvsem pa moram omeniti Kochanowskega dramatični prizor »Zavrnitev grških poslancev«, ki so jo uprizorili ob slavnostni svatbi kanclerja Zamejskega v prisotnosti kralja 1. 1578.

Tragedija je pisana po vzorih grških dramatikov s strogo ohranjeno enotnostjo časa in kraja. Snov je vzeta iz Homerja in predstavlja grške poslance, ki pridejo v Trojo zahtevati lepo Heleno nazaj. Aleksander (kakor se imenuje Paris) jih zavrne, nakar se vname desetletna vojna pred Trojo. To je vse. — Dejanje se godi pred hišo Parisa in mi smo priča samo pripovedovanju o pogajanjih, ki se vrše v notranjosti. Kor deklet ga ponazoruje. — Osnovna misel Kochanowskega je plemenita: Paris je storil zločin, ker je razdril družinsko življenje, drugi zločin, ker Helene ni vrnil, ker je više cenil svojo osebo srečo kot blagostanje države. Prerokinja Kasandra napove kazni: razpad Troje. Država, ki ima samogoltne državničke, mora propasti. Kochanowski je mislil tedaj predvsem na poljske državničke, pred katerimi se je igrala, zlasti, ker je slutil važne zunanje politične dogodke (pohod na Moskvo!).

Danes vpliva igra dolgočasno. Videl sem jo letos za Kochanowskega slavnosti v Krakovu v moderni režiji ravnatelja narodnega gledališča Trzyńskiega, igrano na prostem na dvorišču kraljevskega gradu na Wawelu, pa me ni ogrela. Kriva je temu nedramatičnost in neaktivnost oseb. Pomen pa ima kot prvi poljski dramatični poskus in znaveci celo trdijo, da je najboljša tistodobna svetovna drama, celo boljše kot italijanske tistega časa. Izpolnila je svoj čas tudi svojo domoljubno nalogo.

* * *

Tako nekako je življenje in delo prvega in največjega poljskega pesnika »zlate dobe« Jana Kochanowskega, katerega štiristoletnica rojstva je narodni praznik vse prerrojene Poljske. Bil je izključno poet, ki se je zavedal svoje duhovne vzvišenosti in poslanstva, kajti nekje piše sam:

»Kdo mi je krila dal, kdo peruti take,
kdo tak visoko pognal nad oblake,
da z vrhà gledam svet in se sam kot je treba
dotikam neba?«

Če izvzamemo prigodnice, ki jih ima dosti, vidimo, da je Kochanowski dobro poznal sebe, svoja čustva in jih lepo povedal; tvoril je iz nagibov, ki mu jih je življenje samo nudilo, iz življenske nujnosti, notranje potrebe. Znal se je uveljaviti tudi v poeziji tak kot je bil: državlján, plemič, vaščan, dvorjan, ljubimec, mož in oče. Bil je velik individualist in skoz in skoz umetnik, ki je pel iz navdiha »sebi in Muzam«.

Pri vsej klasični izobrazbi in službi ni bil suženj maniram svoje neplodne, posnemavske dobe, ki je cenila le to, kar in kakor je bilo že kdaj v preteklosti povedanega, da le ni bilo izvirno, da je le bilo učeno in ne čustveno, zavito natrpano in ne preprosto. Pri vsej udinjanosti tej humanistični poetiki je znal Kochanowski uveljaviti svojo osebnost, do katere je šele moral najti pot, pa čeprav po takem življenskem trpljenju. Kochanowski je Poljakom odprl srce in odkril pesniški izraz, in če se o Kaziemieczu Vel. govori, da je prevzel državo leseno in zapustil zidano, se o Kochanowskem lahko trdi, da je našel le verze in kot dediščino zapustil poezijo, iz katere so živeli vsi rodovi do velikih romantičnih genijev. Tako je Kochanowski v resnici najvišji duhovni vrh staropoljske kulture in se ob njegovi štiristoletnici pridružujemo njegovim slavnostim tudi Slovenci:

Naj živi spomin velikega poljskega rodoljuba, plemenitega človeka, razbolelega očeta, pokornega sluge božjega — velikega umetnika Jana Kochanowskega!

Naše slike.

Leon Lhermitte: **Vino**. Prizor, katerega kaže naša slika, je prav enostaven. Pred hišo je ob mizi zbranih več mož, kmetje so in delavci, in pokušajo mlado vino. Mlada ženska z dvema otrokoma, očitno žena bradatega delavca, ki sedi za mizo, je prišla s posodo po vode. V ozadju vidimo, kako se trije možje mučijo z velikim vodnim kolesom. Bradáč je ogovoril ženo in jo široko kretnjo desnice vabi, naj pokusi kupico novine. Ona se je pravkar ozrla na mizo in bo zdaj zdaj odgovorila na to prijazno povabilo. Z levico drži v naročju dete, ki tišči k sebi vinski grozd, z desnico pa vodi starejšo deklico, ki se igra s posodo, ki je padla na tla. Vsi trije možakarji ob mizi gledajo mlado ženo in pričakujejo njen odgovor. — Slikar Lhermitte Mladikarjem ni neznan. Saj smo priobčili že dvoje njegovih del: Izplačevanje koscev in pa Ob košnji. O njegovem življenju je list že poročal. Tudi v tej sliki je ta francoski umetnik (rojen leta 1844) pokazal veliko sposobnost karakterizacije posameznih oseb na sliki in zmožnost ustvariti iz vseh trdno povezano in živahno dogajanje. Značajni teh severnofrancoskih kmetov in delavcev so prav dobro in svojski podani v duhu pozno romantične, deloma že naturalistične smeri tedanje dobe (1885).



Obednica v sodobnem stanovanju.

Štefanija Humek, Ljubljana.

Pravilno opremljena spalnica, dobro urejena otroška soba in kuhinja, odzamejo gospodinjji ogromno dela. Mnogo pa olajša delo tudi sodobna obednica, in to zlasti tisti gospodinjji, ki opravlja sama vsa opravila. S »sodobno obednico« ne mislimo morda »dvorane« z velikansko mizo in s stoli okrog nje, pa tudi ne dragega pohištva za obednico, kakršnega vidimo danes tako pogosto, ki ga pa tvorijo samo težki, masivni kosi, katere le količkaj premkniti ni lahka stvar.

Sodobna obednica ni nič drugega kot skromen, prijeten in snažen prostor, kjer obedujemo, pa naj si bo to soba samo v ta namen ali pa le del stanovalnice ali kuhinje. Ta prostor nima namena, da bi se z njim postavljali — reprezentirali. Običajno je, da je največ takih obednic leto in dan praznih in je vsa oprava samo za razstavo. Obednica naj nudi gospodinjji vso možnost, da postreže svojcem in gostom brez posebnega truda; vsem ostalim pa je udoben in prijeten prostor, kjer obedujejo, se oddahnejo in razvedre. In tudi gospodinja, ki je opoldne že itak utrujena od kuhanja in jutranjega dela, naj bi imela vsaj med obedom mirno urico, da se nekoliko odpočije in oddahne. To ji pa omogoči le obednica, urejena po pravilih sodobnega gospodinjstva. Tudi ostalim družinskim članom je čas med obedom in po njem v okrepčilo in oddih le takrat, kadar poteka vse mirno in prijetno, brez razburjanja in tekanja sem in tja, kar je zopet odvisno največ od gospodinje in njenega razpoloženja.

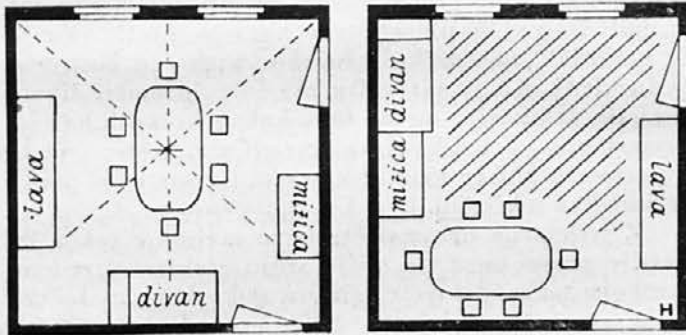
Ker združujejo vprav obedi svojce vsaj kratek čas, naj se vrše vedno v obednici, ali pa v sobi, v kateri je en del prirejen za obednico. Ne uporabljajmo je samo za goste, saj tudi domače veseli, sesti k skrbno pripravljene mizi, kjer kraljuje in deli z zadovoljnim obrazom mati-gospodinja.

Vsako, tudi nepraktično starodobno obednico si gospodinja lahko opremi tako, da si s tem olajša delo pred obedom, med njim in po njem. Prva, pa važna zahteva za obednico je, da leži blizu kuhinje ali da je z njo v neposredni zvezi (vrata ali okence). V novodobnih hišah je to vprašanje rešeno na prav idealen način, tako, da tvori stena, ki loči kuhinjo od obednice, obsežno, široko omaro, ki ima police v sobni in ku-

hinjski strani in pri kateri je v sredi puščen (izdelan) tudi prostor v obliki okenca s polico, skozi katerega podajamo posodo in jedila iz kuhinje v obednico in obratno, brez nepotrebnih potov in utrudljivega prenašanja. Koliko korakov je prihranjenih gospodinjji s tako omarno steno! Ako stoji še jedilna miza blizu nje, tedaj lahko gospodinja sedé, z enim samim gibom roke vzame iz omare posodo — ali pa iz kuhinje skozi omaro vse, kar želi. Taka vzdana omara v novodobnem stanovanju nudi gospodinjji in ostalim stanovalcem razen naštetih ugodnosti še prihranek denarja — kajti draga običajna lava v obednici in tudi kuhinjska omara, ki je bila prej nujno potrebna, je potem odveč in je ni treba nabavljati. V to stensko, do stropa segajočo omaro spravi gospodinja z lahkoto in v redu vse, kar je imela v prejšnjem stanovanju raztreseno deloma v kuhinji, deloma v obednici. Ker zgornji del visoke omare teže dosežemo, shranjujemo tam tisto, kar rabimo bolj na redke čase, medtem ko devamo reči, ki jih rabimo pogosto, v najbolj priročno višino, da jih vzamemo brez pripogibanja in brez iztezanja rok. V splošnem pa je taka stenska omara pri nas žal še redkost in smo zategadelj navezani na to, kar že imamo ali kar nam slučajno nudi industrija. Škoda, da ni nikjer dobiti cenenege, lahkega, a lično izdelanega preprostega pohištva za obednico! Masivni in težki predmeti so dragi in neprimerni (za majhno stanovanje sploh neuporabljivi), zakórtijo veliko prostora in jih ne moremo premikati in prestavljati kakor bi hoteli in kakor bi bilo potrebno in zato tudi ne moremo sobe snažiti, kakor bi jo morali. Snaženje je v tako opremljenih sobah vedno otežkočeno, zamudno in zvezano z večjim ali manjšim naporom. Če se pa hočemo tega truda izogniti, imamo pa stanovanje zanemarjeno, četudi morda tega ne opazimo prvi hip. Toda, kjer vidimo velikansko in težko lavo ob steni jedilnice, že lahko sklepamo, da za njo in pod njo ni zlepa popolnoma natančno posnaženo. Za obednico je zelo prikladno, kot smo omenili že pri stanovalni sobi, kovinasto pohištvo. Stoli, mize, servirne in čajne mizice in servirni vozički iz poniklanega cevnatga železa so lahki, izredno enostavni za snaženje, pripravi in lepi. Postavimo jih lahko tudi v obednico z drugim, starejšim pohištvom. Če je soba enostavno in preprosto opremljena, se kovinasti predmeti vedno dobro skladajo z ostalim pohištvom in tvorijo harmonično celoto.

Lava, omara za posodo ali servirna miza bodi vedno blizu vrat, da ne nosimo posode in jedil po nepotrebnem predaleč; čim bliže nje naj stoji miza, da je pot k mizi in od mize čim krajša.

Jedilna miza je drugi važen predmet obednice ter središče vsake jedilnice. S tem pa nikakor nočemo reči, da naj stoji sredi sobe; danes trdimo baš nasprotno in to upravičeno. Miza namreč, ki stoji v sredi obednice, vzame sobi veliko prostora in jo napravi tesno in nepraktično urejeno. Mizo pomaknimo rajši v kot sobe, tja, odkoder je pot v kuhinjo najkrajša. Obednica, kjer stoji miza v kotu (po kmečkih hišah že od nekdaj), je prostorna in obenem pripravna, ker brez ovir lahko hodimo v njej sem in tja, ne da bi se venomer zadevali v mizo ali okoli stoječe stole. To nam nazorno pokaže tudi slika, ki predstavlja isto jedilnico dvakrat: prvikrat nerodno urejeno (z mizo na sredi), drugič pripravno opremljeno. Pohištvo je pri obeh isto. Na prvi sliki stoji vse pohištvo simetrično ob stenah in miza točno v sredini. Na drugi sliki pa



Ista obednica, opremljena z isto opravo na dva načina.

vidimo pohištvo postavljeno tako, da soba ni več popolnoma napolnjena, temveč ji ostane še dovolj praznega prostora (črtkaste črte!), ki učinkuje vsestransko zelo blagodejno. Pri drugem, boljšem načinu je ostalo toliko prostora, da bi z lahkoto postavili v obednico (k steni z okni) še dva udobna stola ali nasonjača in čajno mizico, kar ne bi delalo še nikake stiske ali napotja. Tu stoji miza v kotu in za tiste, ki obedujejo ali sede pri mizi, je to mnogo prijetnejše, ker imajo tako vso prostorno sobo pred seboj. Na sliki tudi vidimo, da sta jedilna miza in lava blizu vrat, kar je posebno za gospodinjo zelo važno.

Po obliki je jedilna miza okrogla, ovalna ali pravokotna. Okrogla je zelo prikladna za manjše število oseb, medtem ko vzamemo za več oseb rajši pravokotno obliko. Prav za prav je pa tudi oblika samo stvar okusa. Važnejša je njena velikost. Zelo velika jedilna miza je v manjšem gospodinjstvu (in seveda majhnem stanovanju) vedno nepraktična, ker odvzema ogromno prostora, a nam razmeroma malo koristi. Velika miza namreč ne zavzema prostora samo med obedom, temveč tudi takrat, kadar je ne rabimo. Stalno nam torej jemlje prostor in zastavlja pot, koristi pa le, kadar obeduje veliko oseb, kar je pa v majhnih družinah le redek dogodek.

Koliko bolj praktične kakor starejše pa so sodobne mize, ki so majhne, a narejene tako, da jih hitro in z lahkoto preobličimo v velike. Oblike miz so različne in izpremenimo jih po mili volji v večje ali manjše. Zvečati se dajo take mize na več načinov:

a) Majhne mizice so zelo pripravne, ako imajo dvojno zložljivo ploščo. Ako hočemo mizo zvečati, dvignemo le gornjo ploščo in miza postane še enkrat tako velika kot poprej. Obenem pa zavrtimo zvečano mizno ploskev za 90°, da je pregib, ki je bil prej ob eni stranici mize, sedaj na sredi. Po obedu jo zopet zložimo, in ker je majhna, zavzame malo prostora. Soba učinkuje veliko bolj domače kot pa obednica z velikansko, obsežno mizo.

b) Praktična je tudi miza, ki ima pritrjen na vsakem koncu po en podaljšek; kadar hočemo mizo zvečati, dvignemo podaljška v vodoravno lego in s posebno pripravo podpremo.

Nadaljnji načini povečanja miz so manj praktični, a za zelo velike mize nujno potrebni. Zvečamo jih s tem, da jim pridenemo posebne dele, ki jih pritaknemo na enega ali oba konca, pri okrogli in ovalni mizi pa v sredo med obe tesno se prilegajoči mizni polovici.

Vsaka jedilna miza mora biti tudi primerno visoka; to pa ne velja za čajne mizice, ki so lahko zelo nizke, da so primerne nizkim, udobnim sedežem; saj postavimo nanje le čašico s čajem ali škatlico cigaret, ali odložimo knjigo, ki smo jo pravkar čitali. Taka čajna mizica ne sme biti nikoli težka in okorna. Čim lažje jo prestavljamo in premikamo sem in tja, tem boljša je.

Najvažnejši del vsake mize in poglavje zase je pa njena vrhnja ploskev. Muenja, ali naj jo pokrivamo s prtički in prti, kadar ne obedujemo ali ne delamo na njej, so različna. Mislim pa, da je lepše in bolj praktično, da puščamo lepo bleščečo politirano ploskev nepokrito; le v slučaju, da je že zelo obrabljena, jo zakrijemo.

In namizno perilo? Slabi časi, katere smo doživeli, so nam pokazali, da je namizno perilo zelo draga reč, ker moramo razen nabave upoštevati pri njem še stalno pranje in likanje. Ker stremi sodobno gospodinjstvo za tem, da olajša gospodinjam njih posel in jim tudi pomaga izhajati s skromnejšimi sredstvi, smatra namizne prte za potrato in luksus. Vsaka gospodinja ve, kako hitro se zamaže namizni prt, in ve tudi, da ga je težko oprati; koliko velja perica in kako hitro se prt raztrga, ako ga pogostokrat premo. Dober, nov prt pa ni poceni! Namesto dragih namiznih prtov uporabljajo danes moderne nadomestke — snovi, ki dolgo trajajo in vso to dolgo dobo ne dajejo niti dela, niti ne povzročajo stroškov. Mizne plošče so prevlečene s kavčukom, linolejem, steklom ali eternitom. Vse te prevleke so neobčutljive in lepe, dostikrat lepše kakor politirane mizne ploskve. Osnažiti pa se dajo z najmanjšim trudom in neznatno izgubo časa. Komur se pa zdi, da bi bilo steklo v nevarnosti radi nepazljivosti, in tisti, ki težko prenese drsanje predmetov po gladkem steklu, naj si izbere linolej ali eternit. Kdor pa takih predsodkov nima in ljubi bleščeče, gladke ploskve, si bo izbral za svoje mize le zrcalno ali mlečno steklo. Eternit, linolej in steklo je praktično in omogoča gospodinjji, da ponudi obed vedno na skrajno snažni (lesketajoči se) mizi — pranje ali stroški za pranje pa bodo znatno manjši. Gospodinja, kateri se dozdeva taka stvar draga, naj samo izračuna stroške, ki jih je imela s prtom. Šešteje naj izdatke za pranje, likanje vsa leta, ter še prišteje vsote, izdane za prte! Prtiči (servijeti) seveda ostanejo, ker imajo čisto drug namen in pomen kakor pa prt.

Tudi mlada gospodinja, ki kupuje nanovo, bo prav vesela, če ji ne bo treba kupiti prtov. Tako mizo imamo torej med obedom nepogrnjeno, pa tudi sicer ves dan.

Spodnji del mize sme in mora biti uporabljen, ker smo že večkrat poudarjali, da nimamo v stanovanju ničesar le za napotje. Krivično je, ako gospodinja vedno kara družino, če sede ta ali oni malo udobneje in nasloni noge na prečko pod mizo (na stópicu). Kje pa naj udobno sedi, če ne doma? Zato pa morajo biti stópicu okovane ali prevlečene z linolejem (sive ali druge neobčutljive barve), da se ne ogulijo.

Končno naj jedilna miza nikdar ne stoji na preprogi, ker s tem zelo otežkočimo snaženje tal po obedu. Ker je preproga navadno sredi sobe, se temu prav lahko izognemo, če postavimo mizo izven sredine, kakor smo zgoraj opisali.

Razen omare ali lave za posodo, jedilne mize in čajne mizice pa potrebujemo v jedilnici včasih še kakšno mizico, kamor med strežbo kaj odložimo. Ker bi pa več majhnih mizic zavzemalo vendarle preveč prostora, jih izdelujejo in prodajajo kar po več skupaj — tri ali štiri, od katerih je vsaka toliko manjša od druge, da jih porinemo eno pod drugo — ter nam vse ne zavzemajo več prostora kot ena sama. Pogosto-krat so pobarvane in lakirane vsaka v drugi lepi barvi, ki učinkujejo živahno in prijetno, kar je v sedanji dobi, ko prevladuje v notranji arhitekturi pestra barvitost, edini način, s katerim se poživlja v našem stanovanju strogost in umerjenost gladkih ploskev pohištva.

Stoli jedilne mize morajo biti primerni za njeno višino, ne smejo biti niti prenizki, niti previsoki, pa tudi ne neudobni. K čajni mizici pa oskrbimo zelo udobne sedeže-naslanjače.

Poleg primerne opisanega pohištva izpopolnjujejo obednico tudi najrazličnejše električne kuhalne priprave. Te omogočajo gospodinja, da kar na mizi pripravi okusno kavo ali čaj, skuha jajca in opeče kruh, ne da bi ji bilo treba pustiti goste same in pripravljati vse to v kuhinji.

Iz duhovnega življenja družine.

Milica Grafenauerjeva.

Vzgoja volje pri dojenčku.

Vzgoja samega sebe je pogoj, da moremo dobro vzgajati tudi druge. Le tak vzgojitelj, ki se trudi, da bolj in bolj izpopolnjuje samega sebe, bo znal tudi gojenčevo voljo pravilno usmeriti in bo z dejanjem in besedo pomagal gojencu, da si okrepi sile svoje ga značaja. Kajti prav to je prva in najbolj bistvena dolžnost, najimnitnejše delo vzgojiteljevo.

To delo se začinja že po otrokovem rojstvu. Saj moramo takoj od kraja uravnati otrokovo življenje tako, da ne nasprotuje potrebnemu redu. Reda potrebuje dojenček že zato, da more uspevati telesno. Z redom in točnostjo pa se začinja tudi vzgoja volje.

Otrok naj dobiva hrano v rednih premorih. Bolj zdrav in čvrst bo, če ga dojiš redno in točno, vsakikrat v določenem času, kakor pa če ga hraniš brez reda še tolikrat in še tako požrtvovalno.

Niti mati niti otrok ne prideta brez reda in brez točnosti do najpotrebnejšega počitka. Tebi, mati, ne

utegne v prekratkih premorih dozoreti hrana, otroku pa se ne morejo nikoli spočiti prebavila.

In vzgoja volje! Če ne urediš takoj od kraja otrokovega življenja v določenem redu, če je prešibka tvoja volja, da bi z njo vodila in urejala otrokove potrebe, ga v določenem redu tešila in kopala, snažila in previjala, tedaj tudi pozneje težko, da boš vladala otroka ti, pač pa bo otrok tebe s svojo nasilnostjo, z muhastimi kapricami in s trmasto svojeglavnostjo. Posebno važen, četudi dozdevno trd, — tak se zdi zlasti često nam materam — je boj za nočni počitek. Pogosto-krat premaga drobní dojenček v svoji borbi proti nočnemu počitku najprej močnega očka in potem ukloni brž še dobro mamico. Pa je prvokrat uveljavil svojo vlado mali tiran. Odslej se bo bolj in bolj klanjala nasilni, četudi nerazumni otrokovi volji z roditelji vred vsa hiša. Kot zgled take ponesrečene vzgoje pripoveduje Lisbeth Burger (Vierzig Jahre Storchentante, str. 42 sl.) zgodbo prvorojenca mesarja Herrmanna. Opravičeval je samovoljnosti malega razvajenca: »Saj je še tako majhen!« »Saj še nima pameti!« Ko je imel dečko dve ali tri leta, se je oče smejal njegovi nasilnosti: »Le korajžo, fant!« »Pa je le korenjak, naš dečko!« In »korenjak« je posiroval vedno bolj. Ko je bil v ljudski šoli, je mučil živali, tovariše in učitelje — vse brez kazni. Ko ga je oče — prepozno! — prvič kaznoval zaradi upornosti — in to s pravo nevzgojno krutostjo, ga je trinajstletni dečko iz zasede s sekuro ubil.

Z redom pa uravnaš otrokovo življenje takoj izprva v pravo smer. Že svojo voljo utrjuješ z redom, otrokovo pa pripraviš z njim za pokorščino, v katero prihaja prvotni stalni red, če se ga le dosledno držiš. Kajti kakor si uklonila otrokove še nezavedne, nerazumne in neurejene zahteve točnemu redu, tako bo poslušal otrok tudi tvojo besedo, tvoj ukaz: »Stori to!« »Ogni se tistega!« kadar ga bo umel.

Taka otroška pokorščina, vdana in zvesta, pokorščina na besedo, prva obrazuje in silno obrazuje otrokovo še neoblikovano voljo. Uspešna vzgoja brez nje sploh ni mogoča, ograža jo že pokorščina, ki je sicer še pokorščina, a pomanjkljiva, ne popolna.

Zakaj težko doseči pokornost?

Težko in redko dosežemo matere tako pokorščino. Deloma smo premehke, premalo ustaljene, prerazburljive in vihrave, ali premalo dosledne, ko ukazujemo. Deloma pa smo pregostobesedne: zapovedujemo in prepovedujemo preveč, tako da same otroka vsega zbegamo in oplašimo, da ne ve več, kaj bi pustil, kaj storil. Kakor se obrne, nam ni prav. Če je tako, tedaj je pomanjkljiva naša samodisciplina (obvladanje samega sebe) in moramo popraviti najprej to. Prehtajmo skrbno, kaj zapovemo, kaj prepovemo, karajmo kratko in stvarno.

Istočasno, ko vzgajamo otroka k pokorščini, ga pridobivajmo že tudi za razne majhne, preproste, prostovoljne vsakdanje odpovedi iz ljubezni.

To so proste vaje otroške volje, nepogrešljive v vzgoji. Velikokrat se javlja iz njih naravnost čudovito nadnaravna pomoč in milost. Koliko genljive ljubezni, koliko velikodušnosti vdihne drobnim otroškim srecem že sam tvoj iskren nasvet: »Jezuščku daj!« in za njim otrokova češče in češče obnovljena in izvrševana dobra volja: »Jezuščku dam.«

S toliko iznajdljivostjo, s toliko preprosto in iskreno velikodušnostjo, kakor se razumejo na tako samoodpoved nedolžna oroška srca, se razume kesneje le še malokatero srce. Po pravici nas opominja Gospod: »Resnično, povem vam: Ako se ne spreobrnete in ne postanete kakor otroci, ne pridete v nebeško kraljestvo.«¹ (Mat 18, 3.)

Prilik za take proste vaje za otroško voljo je povsod. — Kako radi segajo n. pr. otroški prstki po predmetih, ki niso zanje! Kako naglo, kako brezobzirno sune ali udari njihova mala roka, kako je včasih gluho njihovo sicer tako tenko uho, ko jih prosi vode žejni bratec ali sestrica! Kako slep je bratec za bratca, kadar bi se ta rad poigral z njegovim konjičkom, sestrica za sestrično zardelo ličice in za njeni ročici, ki se željno stezata za punčko, za žogo! — Kako težko se je obtožiti po šoli: »Grajan sem bil«, »Dobil sem slabo«, »Nagajal sem«, »Šepetal sem«! Kako težko vstati urno iz postelje, od zabavne knjige, naučiti se brezhibno neljube naloge itd.!

Med mojimi malimi je bil eden prav posebno malo gospodar nad svojimi prstki. Vse, kar ga je mikalo, je gledal »s prsti«, prav malo samo z očmi, kakor je prav. In kmalu se je prijelo njegovih prstkov to in ono, strašno težko se je temu odrekel. Ko se je začel boj proti tej razvadi, je bil zanj in za nas nekoliko hud čas, kajti »meso je bilo le slabo«, dasi je volja bila pridobljena. Ali leto še ni poteklo tega in že si je priboril otrok nekatero genljivo zmago nad seboj, da je storil celo več, kakor pa je bil dolžan.

Tako je nekoč ležal v posteljici — bil je bolan. Pa je prišla tetka, ki jo ima rad in mu je ponudila grozd. Dobila ga je sama v dar. »Ne, tvoj je, ti ga pojey,« ji je odvrnil in skrnil glavico pod odejo. »Pol jaz, pol ti,« je odločila končno tetka; vedela je, da je kakor sploh otroci ves mrtev na grozdje, odkrila otrokov obrazek in — bil je ves moker od solz. — Tako težak je bil boj, ki ga je bojeval, bojeval proti svoji veliki želji — in popolnoma prostovoljno.

Kaj veljajo take vaje navznoter obrnjene volje za značaj, kako usmerijo vse poznejše življenje in kako naj matere gojimo vaje v odpovedi, nas uči zopet Lisbeth Burger. (Vierzig Jahre Storchentante, str. 78 do 82):

Nadučiteljeva žena je imela tako hude porode, da je moral mož po vsakem porodu po tri leta živeti z njo popolnoma vzdržno, prej bi bilo vsako spočetje zanjo in za otroka smrtonosno. In živela sta v vzorni vzajemni vdanosti in ljubezni. Ko je tako žena po štiriletnem presledku dobila tretjega sina ob prav tako hudem porodu, se je veselila že hčerke, ki naj bi jo dobila zopet po štirih letih. Zdravnik se je čudil, ko je prišel iz porodne sobe: »Ne vem, kaj je večje, Vaše samozatajevanje ali pogum Vaše žene.«

»Pogum moje žene,« je odgovoril nadučitelj. »Zame to ni nič hudega. Saj me je že mati tako vzgojila. 'Vladaj sam sebi!' 'Zatajuj samega sebe!' — je pravila vedno in zopet. 'Teba, da boš mož, ne šleva. A tega se je treba naučiti.' — Že tri- ali štiriletnemu mi je dejala: 'Ali ne bi pil danes kavo brez sladkorja, jedel kruh brez presnega masla? Saj je advent — ali postni čas? Poskusi, kolikokrat zmoresš. In — kar si tako od ust prihraniš — smeš potem nesti temu ali onemu bol-

nemu ubožcu... — In potem v šolski dobi: 'Le pojdi s svojim denarjem v žepu mimo sejmskih stojnic, sladčičarjev, sladoledarjev. A nikar ničesar ne kupi, pa boš smel jutri podariti svoje tri groše Jakobu ali Jošku. Pravi fant treba da zna reči svojim željam: Ne! in da si pri tem vedrega lica veselo zažvižga...' — Mati sama je tudi delala tako. Če smo se fantje kaj sprli med seboj, je rekla: 'Slišiš ti, jutri pa Mihiu nikar ne povračaj! Res je hud zagovednež. A glej, nima nikogar, ki bi ga prav vzgojil. Pojdi svojo pot in ne stori mu ničesar. Zmerja in robanti vsak neumni deček. Premagati se, to je dosti teže...' — In pozneje prav tako: 'Z dekleti se vlačiti in delati kakor drugi, to je lahko in poceni, to more največji cepec. Ti ostani čist. Z vsakim dekletom bodi vljuden kakor bi ti bila sestra, a z nobeno ne ljubkuj, dokler se ne poročiš. Ne zapravljaj svoje moške sile, da boš imel potem zdrave, čvrste, polnovredne otroke. Mož gre svojo pot naravnost in trdno, po svojem notranjem prepričanju. S čredo neznačajne sodrge hodi le slabič...' Vidite, to materino vzgojo moram zahvaliti, da je najin zakon vkljub vsem bremenom ves poln solnca, da sva oba vesela in srečna. Tudi danes znam svojim željam reči: Ne. A drugi, ki se tega niso naučili v otroških letih, tega kratko in malo ne znajo. Tudi npravne sile je treba človeku šele z dolgim, napornim delom privzgojiti. Tako more ostati tudi mož čist, čist stopiti v zakon, v zakonu biti zvest tudi v težkih časih — če le hoče.«

Božično pismo samotarke.

Mrs. (misis = gospa) Daisy M. Bates živi v Avstraliji v taboru domačinov Avstralcev, da jih proučava in poučuje. Zadnji sveti dan je pisala v domovino sledeče pismo:

»Danes vas zavidam, kolikor sploh kdo more koga zavidati. Vi poslušate božične zvonove; vi lahko sedite v božji hiši in molite v družbi dobrih znancev; vi ste obdani z veselimi otročiči, ki z vami vred obhajajo rojstvo Deteta, ki izžarevajo in sprejemajo ljubezen, jaz pa nimam niti otroka, da bi se vsaj danes z njim poigrala.

Dambinja in njena mati Džinavili sta prišli v moj šotor, da nisem tako hudo sama. Ni še dolgo, odkar sta prišli v naš tabor s svojim rodом. Mislila sem, da bosta gotovo veseli, ako ju danes pogostim s kakšno posebno slaščico, zato sem šla kljub strašni vročini (36° C!) na lov ter se vrnila z dvema igvanoma (igvan = velik kuščar), ki jih Avstralci posebno radi jedo. Spekle smo ju v pepelu na mojem ognjišču.

Nato sem jima pokazala časopise, ki sem jih prejela prejšnji dan ter jima poskušala razložiti Jezusovo rojstvo. Pa kaj, ko je v naši veri toliko lepih reči, ki jih sploh ni mogoče prevesti! Rada bi jima predstavila očenaš, pa sem bila v strašni zadregi za izraze. Tako n. pr. nikakor nisem mogla najti besed, ki bi povedale po avstralsko: »Posvečeno bodi tvoje ime!«

Domačini nas sodijo po tem, kar na nas vidijo. Opazujejo pa nas neprestano, vsak dan, sleherno uro. Ta pozornost je zrastle z njimi vred. Pa v svojih divjih domovih tudi morajo biti pozorni! Prežijo na plen, na sovražnika, na znake po tleh, grmih, drevesih. Veja ali mladika, ki leži na stezi, jim pove vse; skrivljena veja, loček na tleh: vse te stvari jim že od mladih nog mnogo pomenijo, zato so domačini izvrstni

¹ To je preprosti, odkriti, skromni, ponižni, krotki, kakor so navadno otroci, dokler jih kdo ne pokvari. Sv. pismo novega zakona I. 1925, str. 59.

izvidniki. Če si belec pridobi njihovo zaupanje, mu pomen vseh teh stvari razložijo. Iz nam neopaznih malenkosti uganejo, koliko ljudi je v šotoru, s kom so v sorodu, kakšne običaje imajo. Prav nič ne uide njihovemu bistremu pogledu.

V taboru sedijo okoli mojega šotora in opazujejo. Poznajo vsa moja pota, kdaj odhajam, kdaj se vračam. Nekateri belci so sirovi. Zato so tudi divjaki spočetka govorili z mano le kričé, odurno. Pa sem se premagovala, potrpehla, jim postregla. Danes prihajajo k meni in so mirni, tihi, vdani.

Kako dobro mi dene ta lepa sprememba, kakšna nagrada mi je za ves moj trud z njimi! Ne morem si kaj, da ne bi, neprestano nanje mislila, jih ljubila in z njimi potrpehla, kakor je treba potrpeti z otroki.

Kuharica.

Ob začetku letošnjega leta je Kuharica povedala, da ji je odmerjen le skromen kotiček, in sicer prav na koncu lista. Naj bo! Kakor vsa leta, hoče Kuharica tudi l. 1931 obračati pozornost p. n. čitateljic na kuhinjo. Vsako leto je skušala Kuharica pol običajnih nasvetov podati tudi kakšno posebnost. Prihodnje leto prinese vsaka številka eno ali več navodil, kako uporabljati v okusna in zdrava jedila ostanke različnih jedil, n. pr. ostali dušen riž, široke rezance, mlečni riž, makarone, različno mesovje, prikuhe, star kruh itd. Zatorej naj ne zamudi nobena varčna gospodinja, naročiti se na priljubljeni družinski list Mladiko.

Gospa H., naročnici Mladike v Ljubljani. Na Vaše cenjeno vprašanje, kake prikuhe se pripravljajo pozimi s pridatkom kisle smetane, Vam nudi Kuharica Mladike takoj nekaj navodil, n. pr.:

Korenje s kisló smetano.

Srednje debel koren ostrži in zreži na rezance. V kozi pa razgrej žlico masti; ko je mast vroča, stresi vanjo korenje, premešaj ga in mu primešaj pol žlice moke, ki naj se nekoliko strdi. Nato mu prilij četró litra mrzle vode, osoli ga, prideni žličico drobno zrezanega zelenega peteršilja, ga pokrij in duši do mehkega (približno eno uro). Ko je korenje mehko, mu prideni ščep popra in žlico kisle smetane.

Zelena v omaki.

Skuhaj v slani vodi debelo ostrgano zeleno, pa ne premehko. Kuhano zreži na rezance. Napravi iz žlice masti in pol žlice moke blede prežganje, v katerega prilij zajemalko juhe ali krompirjevke in dobro premešaj, da je omaka gladka. Nato stresi v omako zrezano zeleno in ščep popra ter kuhaj nekaj minut, prideni še žlico kisle smetane in postavi omako s krompirjevim pirejem na mizo.

Krompir s smetano.

Krompir olupí, operi, zreži na kocke ter skuhaj v slani vodi; krompir naj bo popolnoma pokrit. Posebej pa napravi prežganje iz masti in moke, ga razredči z nekaj žlic mrzle vode ter ga zlij v skoraj kuhan krompir. Prideni tudi vejico majarona in lovorov list. Ko še nekoliko povre, prideni žlico kisle smetane in kisa po okusu.

Smetanov hren.

Vmešaj v kozici žlico moke z dvema žlicama kisle smetane, prideni dve žlici krušnih drobtin, žlico na-

strganega hrena, za oreh sirovega masla, nekaj zrnec soli in osminko litra tople juhe. Ko nekoliko časa vre, prideni žlico kisa.

Fižolova omaka.

Namoči čez noč četró litra fižola; nalij vode toliko, da je fižol z njo pokrit; ko zavre, odlij prvo vodo in zalij z litrom tople vode; osoli in kuhaj do mehkega; kuhanega z vodo vred pretlači. Napravi v kozi rumeno prežganje iz dveh žlic masti in žlice moke, primešaj pretlačeni fižol in lovorov list. Ko prevre, prideni žlico kisle smetane in kisa po okusu.

Zeliščno meso.

Četró kilograma telečjega plečeta zreži na majhne kocke, stresi jih v kozo, prideni drobno zeleno, olupljeno in na repni strgalnik nastrgano zeleno kolerabo, prav tako srednje debel olupljen koren in nekaj listov zrezanega ohrovta. Osoli in nalij toliko vode, da je zelenjad pokrita. Ko se je meso in zelenjad že pol ure kuhala, prideni še debel, prav tako nastrgan krompir, pokrij in kuhaj vse skupaj še pol ure. Nato prideni 1—2 žlici redkega in bledega prežganja ter ščep popra. Ko vse skupaj še 5—8 minut vre, postavi kot samostojno jed samo ali z makaroni na mizo.

Krompirjeva pašteta.

Skuhaj kilogram opranega krompirja, kuhanega olupí in dobro stlači (v loncu), prilij nekaj žlic mleka, osoli, primešaj za oreh sirovega masla, raztepeno jajce in vse skupaj prav dobro zmešaj. Tri dele tega testa stresi v pomazan tortni model, razravnaj in potresi s svežo meseno pečeno in dobro sesekljano klobaso. Vrhu klobase deni še ostalo testo, ga razravnaj, pomaži z jajcem in speci. Pečeno razreži kakor torto in postavi s kislim zeljem na mizo.

Kakavni obročki.

Stresi na desko 40 dkg moke, 16 dkg sladkorja, 5 dkg sirovega masla, žličico drobno zrezane limonove lupine, pol žličke cimeta, 2 jajci, 4 žlice mrzlega mleka in 5 gramov ($\frac{1}{2}$ dkg) jedilne sode, polno žlico medu in žlico kakava. Iz vsega tega napravi testo najprej z nožem in potem še z roko. Ko je testo 10 minut počivalo, ga razvaljaj za debelo noževó hrbtišče in razreži s krofovím obodcem v okrogle kolačke. Te kolačke izreži še z manjšim obodcem ter jih pokladaj na pomazan, z moko potresen pleh in jih speci v srednje vroči pečici. Ostalo testo pogneti, razvaljaj in zreži kakor prve.

Božična penasta torta.

Stepaj v kotliču s šibico najprej na sopari, da se segreje in še na hladnem pol ure 3 cela jajca, rumenjaki in 12 dkg sladkorja. Nato primešaj nekoliko drobno zrezane limonove lupine in 12 dkg moke. To testo stresi v tortni model ter ga rumenkasto zapecí. Pečeno torto pomaži po vrhu z dušenimi jabolki in po vrhu jabolk namaži beljakovo peno, vrhu pene pa natakni precej gosto olupljene, na podolgaste rezance zrezane in v pečici prav malo zarumenele mandeljne. Nato postavi vse skupaj še za nekaj minut v pečico, da se nekoliko zarumeni. Postavi gorke ali mrzlo na mizo.

Beljakova pena.

Stepaj sneg 2 beljakov, kateremu primešaj polno žlico sladkorja.

M. R.



Smešnice.

Zamuda.

Leta 1917 in 1918 je bila sicer vojska, toda vino je bilo tista leta izborna, zlasti se je izvrstno dobilo v kleti hotela »Union«, kjer je imela takrat Kranjska deželna klet svoje prostore. Glas o tem vinu pa ni ostal samo v Ljubljani, ampak je šel po vsej deželi.

Pa se je vozil tiste čase neki rojak z juga nekam na Gorenjsko ali na Štajersko ali kam in je moral radi nerodnih železniških zvez ostati ves dan v Ljubljani. Kam bi se dejal, premišljuje. Kar se spomni nekega svojega prijatelja in ajdi obiskat ga. Stopi na tramvaj, nekje na Starem trgu pa izstopi, da ga poišče. Hitro ga najde. »Veš kaj,« pravi rojak z juga, »pojdi z mano, da mi razkažeš nekoliko Ljubljano, ki je nisem videl že ne vem od kdaj. Zdaj je deset dopoldne, moj vlak gre šele ob šestih zvečer, torej imava časa dovolj! Zlasti pa bi rad pokusil kakšno dobro vino. Kakor sem slišal, imate v »Unionu« nekaj takega.«

In sta šla. Prideta na frančiškanski most, ljubljanski prijatelj razkazuje rojaku z juga regulacijo Ljubljane, Prešernov spomenik in ga hoče opozoriti še na druge znamenitosti mesta, ki pa sicer niso bile takoj pri rokah, pa je bil rojak že zagledal napis »Union« in ogledovanja, ki je trajalo menda samo dve minuti, mu je bilo že dovolj.

Zavila sta torej v slavno unionsko klet. Tam je bila že zbrana različna vesela družba in sta takoj sela mednje.

Kdor je že bil kdaj v takih okolnostih, ve prav dobro, kako se ni zdaj nikomur nikamor mudilo. In čas je tekal, kakor bi ga podil. Tik pred šesto se spomni rojak z juga, da je treba na vlak. Dirjata torej s prijateljem na kolodvor in ko prideta vsa zasopla do vratarja, jima pove ravnodušno: »Obžalujem, gospoda, vlak je pred dvema minutama odšel!«

»Vidiš,« reče nato rojak prijatelju z očitkom, »če bi se ne bila na frančiškanskem mostu s tisto prekleto regulacijo in Prešernom zamudila, pa bi bila zdajle vlak še ujela!«

Razočaranje.

Profesor Urban ima lepo službo in dražestno ženo, in ko je nebo izpolnilo njegovo zadnjo željo in mu podarilo potomca, je videti, da je njegova sreča po-

polna. Na žalost pa je njegov sinček grozovit kričač, ki svojega očeta pri študiranju na najbrezobzirnejši način moti.

»Žena,« pravi nekoč, ko jih kričavi malček le preveč uganja, »jaz ne prenesem nič več. Mislim, da se še nikoli nikjer ni kakšen otrok tako neznanško drl kakor naš. Naj to vzdrži, kdor hoče, jaz ne.« Nato vzame klobuk in plane na cesto.

»Saj je pa tudi res od sile s tem otrokom,« pravi preplašena žena; »Lenka, peljite ga no nekoliko pod tivolski grad v park, tam ni ob tem času nič ljudi; mogoče se fantek pomiri.« In Lenka odhiti s kričečim otrokom pod Tivoli.

Čez eno uro se profesor, očitvidno popolnoma potolažen, vrne. »Žena,« pravi, stopivši v sobo, »zdaj sem popolnoma pomirjen in moram našega malega potihem prositi odpuščanja.«

»Kako to?«

»Na izprehodu sem slišal otročaja, ki se je še vse bolj drl kakor naš.«

»Tako?« pravi žena in bridka slutnja jo navda, »kje pa je bilo to?«

»Pod tivolskim gradom v parku!«

Konec dober — vse dobro.

Profesor Mastnak (cilinder št. 59) in profesor Suša (cilinder št. 54) sta hodila vsak dan na Ježico na sprehod in na malico.

Ko prideta v gostilno, vidita z zadovoljstvom, da je prazna, sedeta k običajni mizi in si naročita malico.

Kmalu sta v živem pogovoru o grškem tožilniku. Ko pospravita in popijeta, kar sta naročila, se odpravita v Ljubljano. Toda venomer morata popravljati cilindra na glavi, ki jima nikakor nista prav.

Šele, ko prideta do železniškega prelaza na Dunajski cesti, se prepričata, da sta jima bila cilindra najbrže v gostilni zamenjana.

Kreneta torej z grškim tožilnikom vred na Ježico nazaj in potožita krčmarju svojo nesrečo. »I,« pravi le-ta, »saj razen gospodov vendar ni bilo nikogar drugega v sobi. Kaj, ko bi si bila gospoda cilindra sama zamenjala?«

Profesorja poskusita — klobuka sta zdaj obema prav. Zadovoljno jo mahata domov in ko se poslovita drug od drugega, si čestitata: »Kakšna sreča, da te dolge poti nisva zastonj napravila!«

Bolni dvorni svetnik.

Dvorni svetnik je bil zbolel, zbolel na živcih, tako hudo zbolel, da ni mogel spati ne ponoči ne podnevi. Pet zdravnikov se je sukalo okoli njega, pa niso mogli ugeniti ne bolezni ne zdravila, da bi bil gospod dvorni svetnik zaspal. V skrajni sili in zadregi se obrnejo zdravniki do njegovega uradnega sluga, češ, ta bo najbolj vedel, kakšne so dvornega svetnika šege in navade. »O, stvar je prav preprosta,« je rekel sluga, »zakaj me niste že prej vprašali. Pisalno mizo iz urada mu postavite v spalnico, pa bo.«

Storijo. In res: ko je gospod dvorni svetnik zagledal svojo pisalno mizo, je takoj zaspal in je spal, dokler je niso odnesli.

Iz vojaške bolnice.

Štabni zdravnik (asistentu): »Gospod kolega, mož na št. 5 je izgubljen. Mene ne bo več, ker odpotujem za dva dni, sporočite mi pa, kdaj bo raztelesenje!«

Čez dva dni.

Štabni zdravnik: »Zakaj mi pa niste sporočili, kdaj je bilo raztelesenje?«

Asistent: »Oprostite, gospod štabni zdravnik, mož je ozdravel in bo danes odpuščen iz bolnice.«

Štabni zdravnik: »To ni mogoče — potem ste ga pa napak zdravili!«

Tudi protialkoholik.

Gospod župnik je bil prijatelj alkohola prekel na duo pekla in dal na koncu propovedi pobudo za ustanovitev protialkoholnega društva. Takoj po pridigi se oglasi pri gospodu župniku krčmar, naj ga sprejme kot prvega člana v novo društvo.

»Čudno se mi zdi,« pravi gospod župnik, »obenem me pa prav veseli, da se baš Vi prvi oglasite.«

»I, veste, gospod župnik,« pravi krčmar, »jaz bi imel za društvo prav pripravno posebno sobo.«

Srečen človek.

»Kaj, Vi ne poznate moje žene?!«

»Ne.«

»Pa pravijo, da ni srečnih ljudi na svetu!«

Po domače.

Godrnjav človek in prijazen Dolenjec sedita v neki gostilni na vrtu, oba za eno mizo, drug drugemu nasproti. Godrnjavi človek bulji v časopis in edina njegova zabava obstoji v tem, da seže izza časopisa po vrček in napravi požirek. Kadar pa ga napravi, mu prijazni Dolenjec vedno zakliče: »Na zdravje!« Godrnjavega človeka to neprestano domačno bratovanje, kakor ga on potihem imenuje, silno jezi. In ko zopet napravi požirek in zopet začuje vsiljivi »Na zdravje!«, skoči pokonci in zakriči:

»Hudiča, kaj Vam pa je vendar, da mi zmeraj vpijete 'na zdravje', kadar napravim požirek?«

»I, ne zamerite, gospod!« pravi pomirljivo Dolenjec, »zato ker venomer iz mojega vrčka pijete!«

Privlačnost.

Neko izobraževalno društvo na Slovenskem se je začelo baviti tudi s predstavami. v društveni dvorani so postavili oder, kjer so imeli vsak večer gledališke skušnje za prvo predstavo »Genovefca.«

Na dan predstave je bila dvorana nabito polna.

»Kako pa to, da je pri Vas gledališče tako strašno polno?« vpraša tujec, ki ni poznal razmer.

»Veste,« mu odvrne domačin, »županova koza nastopi kot košuta.«

Vzorno gospodinjstvo.

Gospa (slikarica): »Julka, prinesite mi iz kuhinjske omare petrolejsko steklenico, ki ima napis 'Jesih'. V njej mora biti malinovec... ampak poduhajte prej!«

Uren premislek.

Abeles priteče stokajoč in daveč se k posebnemu zdravniku za boleznj v vratu in nosu — ribja koščica se mu je v vratu zateknila. »Gospod doktor,« jadicuje, »pomagajte mi, rešite me — dam Vam, kolikor hočete!«

Po polurni operaciji je koščica odstranjena in Abeles vpraša, koliko je dolžan.

»Sto dinarjev,« reče zdravnik.

»Kaj, sto dinarjev?! Za ta denar dobim najmanj pet porcij rib!«

Rešitev ugank v novembrski številki.

Vremenska uganka za december.

Če na sveti večer vina v sodih vro, prihodnjč dobra letina bo.

Primrliču. Iz črk napisa »Iz krste doma« je sestaviti pregovor: »Kar se rodi, smrti zori.« Bela polja na mrtvaškem prtu značijo po svoji višini besedo tega napisa (prvo, drugo ali tretjo), število zob teh polj pa pove, katero črko je vzeti iz dotične besede.

Konjiček. Uvod k predsmrtnicam Simona Gregorčiča.

Trišće v bel list, ob stari mizi slonel sem — smrt je stala blizu; nje dih sem čutil, zrl obraz, a udov ni mi stresel mraz — Vzibala me je v poluspanje, Vdihavala mi polusanje... Ko vzdramim se, tu smrti ni, a list tu skoro poln leži: Na beli list — mrtvaški prt — te sanje vtisnila je smrt.

Posetnica. Ure in zlatnino.

Sestavnica.

K	e	d	o	r	j	e
m	o	ž	a	k	s	t
r	u	p	e	n	e	s
e	k	u	p	e	n	e
b	r	a	n	i	s	l
a	d	k	e	s	e	n
i	k	d	a	r		
n	e	u				
p						
i						
j	a	n				
i						
S	G	r				
e	g	o	r	č	i	č

Zamenjevalnica. V miru si lahko v mnogimi ljudmi, svetovavec pa ti bodi med tisoči eden!

Zgodovinska uganka. Črke začneš odbirati od zgoraj navzdol po številu zadnjih števk letnice, ko je začel kralj ali cesar vladati. Dobiš: Aleksander Prvi.

Knjiga. Številka strani pove, da vzamemo vedno 2 vrsti skopaj, in sicer iz prve vrste prvo črko, iz druge vrste zadnjo itd. Dobimo:

France Prešeren: Nagrobni spomenik. Ena se tebi je želja spolnila, v zemlji domači da truplo leži.

Dopolnilna uganka. Ovočje, pretep, Slovan, grabež, dlesno, sveder, glavar, srečka, svizec, bodalo, pokora, demant, Rateče, korito, sinaha, mušica, robača. Očetova beseda več izda ko materina šiba.

Čarobni kvadrat.

si	na	ha
na	ra	va
ha	va	na